

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתֶךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

לגאולה יש 'גברא', המשיח, ו'חפצא', בנין בית המקדש.
המקדש הוא הסמל של הגאולה, הוא ציור כיצד נראית הגאולה.
בשלושת השבועות התאבלנו על הגלות, שהביטוי העיקרי שלה
הוא חורבן המקדש, וכעת אנחנו בשבועות הנחמה, שבועות של גאולה,
כשהשלמות של הגאולה היא בנין המקדש.

[מתוך השיעור 'כיבוד הורים, שבת וגאולה']

עקב תשפ"ג

עקב ה'תשפ"ג

26 **הסיפור החסידי**
הרב עדין אבן-ישראל
"טוב מעט לצדיק"

28 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
חפצים שנעלמים ונוער חסר תקווה

29 **פֶּאֶזְרוּ לְעֵצֵיכֶם**
כִּי אִם לִירְאָה
רְצִי יִלְפָד אוֹתָנוּ עַל פְּנֵי הַדַּעַת
וְלָקָה מִשָּׁה רַבִּינוּ חוֹשֵׁב שְׂיִרְאָת שְׁמַיִם
הִיא לֹא דְרִישָׁה גְדוֹלָה מֵאֲתָנוּ

04 **הברית והחסד**
נקודה מעובדת
הנחמה – שמירת האהבה העצמית

05 **כיבוד הורים, שבת וגאולה**
לימוד במאמר של רבי הלל מפאריטש זצ"ל
היחס בין שלש המצוות והקבלתן
למדרגות בלימוד תורה

20 **הניגון החסידי**
ניגון מספר 545
מי"ט אלול תשפ"ב

21 **הרע כסא לטוב**
פרקי אבות – פרק ה משנה יג
הרחוק מדגיש את הקרוב

22 **סוד השכחה**
קול שמחה
הצדיק שוכח ואנחנו נזכרים

העלון מופק ע"י עמותת אוהבים להיות יהודים

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | עיצוב: דעה צלף אביחיל | מערכת: הרב יוסף פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובתוכם לקוראי **עלון נפלאות היקרים**. לפניכם גליון **לשבת פרשת עקב**, מלא בכל טוב כתמיד.
השבוע בגליון:

השיעור המרכזי השבוע - **כיבוד הורים, שבת וגאולה** - הוא לימוד מאמר שלם מפלח **הרימון** (של רבי הלל מפאריטש), בו עסק הרב **ביום ההילולא של רבי הלל** בשבת שעברה. זהו **מאמר יסודי**, העוסק בשבת ובמקדש - נושאים שאין מתאימים מהם **לשבתות הנחמה** הללו. המאמר מפרט **רבדים רבים של לימוד תורה** וגדוש ביאורים עמוקים ב'**השכלה**' לצד נקודות '**עבודה**' חשובות. קחו את הזמן ללימוד המאמר **בישוב הדעת** ותמצאו נחת לנפשכם. את השיעור הגדול במאמרו של רבי הלל **חתם הרב**, כעלות המנחה, ב'**עניני דיומא**' - **תשומת לב ל"ברית והחסד"** שמחברות את פרשיות **ואתחנן עקב**. את פנינת הנחמה היקרה הזו אנו מגישים השבוע **בנקודה המעובדת**, שקובעת ברכה לעצמה.
אל תפספסו את **מדור קול שמחה המורחב**, בו נשתתף **בדיון בין החוזה מלובלין לרבי ר' בונם** על רגע של **שכחת ה'** שקורה לצדיק, ונעסוק בתובנות עמוקות העולות ממנו **על זכירה ושכחה ועל לימוד תורה ודבקות בה'**.

סדר הלימוד לשבוע פרשת ראה הבעל"ט: נ"ך יומי - **דברי הימים ב'** פרקים ד"ג; **משנה** - **יבמות** פרק יד.

שבת שלום ומבורך,
המערכת

להקדשת הגליון או מדור לזכות או לע"נ יקיריכם
שלחו הודעה לאלעזר במספר 052-5065243

הברית והחסד

טוב בעצם, ו"החסד", סיום הרמז, הוא התבה ה-טוב בפרשה (שלש התבות ברמז הקודמות הן התבות ה-יד, ה-טו וה-טז כך שכל הרמז הוא "טוב מאד"!.) אחרי פרשת בראשית, בה רמזו השם הזה בפסוק הראשון, "את השמים ואת הארץ", זו הפרשה היחידה בה מופיע השם באופן כה מובהק בפסוק הראשון. "את הברית" הוא על דרך "יחודא עילאה" של "את השמים", האהבה השמימית הבלתי־משתנה, ו"ואת החסד" הוא על דרך "יחודא תתאה" של "ואת הארץ", האהבה הארצית התלויה שגילוייה תלוי בניסיבות המשתנות.

פרשיות ואתחנן ועקב פותחות את ה"שבע דנחמתא". שבע שבתות הנחמה מכוונות כנגד שבע מדות הלב, הנובעות מה"שלש דפורענותא", שכנגד המוחין, כמשלו הנודע של רבי הלל מפאריטש לתקופה זו: שלשת שבועות הפורענות נמשלו להסתלקות הרב מהתלמיד, כאשר האור הקודם של הרב נכלל במאור, ומשם מתחדש "אור חדש" – ש"חדש להיות אור" – שהוא התגלות האהבה העצמית של הרב לתלמיד. שתי מדות הלב הראשונות, חסד וגבורה, שפנימיותן אהבה ויראה, הן הראשית והעיקר של כל מדות הלב, וממילא שתי פרשיות הנחמה הראשונות הן עיקרן של פרשיות הנחמה. ומהי הנחמה העיקרית? שה' שומר לנו לנצח את הברית ואת החסד – את עצם האהבה ואת התגלות האהבה.

פרשת עקב פותחת "והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אתם ושמר הוי' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך". זהו המשך ישיר לסיום הפרשה הקודמת, פרשת ואתחנן: "וידעת כי הוי' אלקיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותו לאלף דור. ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו לא יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו. ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוה היום לעשותם". הקשר בין הפרשיות מתחדד כאשר מחפשים ומוציאים שניבי "הברית והחסד" שכאן הם היחידים בתורה.

מהם הברית והחסד? בחסידות מוסבר שברית שכורתים ביניהם אוהבים היא ביטוי לעצם האהבה הבלתי משתנה שלהם, גם אם בעתיד תחסרנה סיבות גלויות לאהבה (ואפילו תהיינה סיבות הפכיות, חלילה). חסד הוא התפשטות התגלות האהבה, כאשר יש לה סיבות גלויות במציאות. אם כן, בצירוף "הברית והחסד" הברית היא העצם והחסד הוא הגילוי. היחס הזה מובלט עוד יותר בתחלת פרשת עקב, בה הניב "את הברית ואת החסד" רומז לשם **אהוה**, השם **הטוב** (המיוחד למורנו הבעל שם טוב). [וכמה רמזי טוב מובהקים כאן: **ברית** עולה **לו פעמים טוב** (כנגד **לו הצדיקים שבדור**, "אמרו צדיק כי טוב", השומרים את הברית עם ה'),

שיעור

לימוד במאמר של רבי הלל מפאריטש זצ"ל

כיבוד הורים, שבת וגאולה

קיצור מהלך השיעור

בשבת האחרונה, יום ההילולא של רבי הלל מפאריטש, נלמד מאמר עמוק שלו (בשיעורי הלילה והיום). המאמר, ד"ה "זכור את יום השבת לקדשו", עוסק בעיקר ב**סוד השבת**, אך מרחיב על היחס בין **שלוש מצוות** כלליות חשובות – **כיבוד אב ואם** (שהוא כאן כעין 'כלל' של כל קיום המצוות בימות החול), **שמירת שבת** (הכוללת בתוכה גוונים ורבדים שונים) ו**בנין המקדש** (שהוא המימוש המלא של הגאולה). את כל המאמר חורזת הקביעה ש"**תלמוד תורה כנגד כולם**" ואת כל המדרגות המפורטות במאמר יש למצוא במדרגות שונות של **לימוד תורה**. ללימוד השיעור המיוחד הזה אולי נדרש קצת יותר מאמץ מהרגיל אך שכרו בצדו והוא מתאים במיוחד ל**שבתות הנחמה והגאולה** הללו (וגם כתחלת ההכנה לקראת זמן־אלול הבעל"ט – כראוי לימים חמשה עשר באב, בהם יש להוסיף בלימוד התורה).

לקוצר היריעה במהדורה הנדפסת לא מופיע המאמר במלואו והמהדורה המלאה תשלח אי"ה ברשימת התפוצה אליה ניתן להרשם בדוא"ל itiel@pnimi.org.il.

רבי הלל מפאריטש

משבועות תרי"ח. רבי הלל הסתלק בתרכ"ה, כך שזהו מאמר שנאמר שש שנים לפני ההסתלקות שלו. רבי הלל הוא ה'עובד' העיקרי בתולדות חב"ד וכמותו רבי אייזיק מהומיל הוא ה'משכיל' העיקרי בתולדות חב"ד. רבי אייזיק הסתלק בכ"ו אייר תרי"ז, כך שהמאמר נאמר שנה אחרי ההסתלקותו. רבי אייזיק היה הרבה יותר מבוגר מרבי

אנחנו בי"א מנחם־אב, יום ההילולא של רבי הלל מפאריטש. במשך כל הדורות, רבי הלל הוא הדוגמה ב"ה הידיעה של חסיד חב"ד – עובד השי"ת בדרך חב"ד ומפיץ את מעינות החסידות ברבים מתוך התקשרות אמיתית לרבי. אנחנו נלמד מאמר של רבי הלל – 'הנחה' שלו מדברי הצמח־צדק עם ההוספות והביאורים שלו –

של רבי מרדכי מטשרנוביל. אדמו"ר האמצעי אמר לו – 'אם הוא רבי הוא לא מקפיד, ואם הוא מקפיד הוא לא רבי' (וממילא אין לחוש להקפדתו).

בכל אופן, למדות פער הגילאים בינו לבין רבי אייזיק, הם היו מתוועדים כשני חסידים שונים זה לזה.

"זכור" ו"שמור"

הספרים של רבי הלל על התורה הם פלח הרמון – אין בינתים פלח הרמון על חומש דברים, אבל מכיוון שהשבת קוראים את עשרת הדברות אפשר ללמוד מאמר מפלח הרמון לפרשת יתרו בה מופיעים עשרת הדברות לראשונה. המאמר שנלמד הוא ד"ה "זכור את יום השבת לקדשו"^ה בפלח הרמון שמות – מאמר הצ"צ משבועות תרי"ח, כנ"ל – אך הוא מתייחס בפירוש (ובעיקר) לשמירת השבת, "שמור את יום השבת לקדשו", שבפרשת ואתחנן.

אפשר להגיד שהדבור הכי מחבר בין שתי הקריאות של עשרת הדברות הוא הדיבור של שבת, דווקא בגלל השוני ביניהם, עליו אומרים חז"ל "זכור" ו"שמור" בדבור אחד נאמרו^ו. כתוב ש"זכור" לדכורא ו"שמור" לנוקבא^ז, ובמאמר שלנו מוסבר שהם יסוד ומלכות^ח, כך שב"זכור" ו"שמור" בדבור אחד נאמרו יש את היחוד של שבת (ובמאמר שנלמד מוסבר שגם בעליות של שבת היסוד והמלכות עולים יחד).

הסמיכויות של שבת

המאמר פותח:

זכור את יום השבת לקדשו וסמך לו כבד את

אביך ואת אמך כו'

ה שמות כ, ח.

ו דברים ה, יב.

ז ר"ה כז, א.

ח זהר ח"א מח, ב.

ט אך ראה עוד לקמן הערה נז.

הלל והוא האריך ימים. אדמו"ר הזקן ברך אותו באריכות ימים – הוא אמר לו 'יש לך הרבה מאד מה להספיק בחיים, הלואי שתספיק כל מה שאתה צריך'^א. מבחינתו, עיקר מה שהוא עשה הוא הספרים המופלאים שלו. רבי אייזיק שימש את אדמו"ר הזקן במשך 18 שנים בעוד רבי הלל ניסה להגיע לאדמו"ר הזקן אך לא הצליח לראותו אלא רק לשמוע את קולו (או לראות את רגליו, כאשר היה מתחת לשלחן או לספה בחדר אליו נכנס אדמו"ר הזקן, כפי הגרסאות בסיפור)^ב.

מתי נולד אדמו"ר הזקן? בשנת קה"ת. רבי אייזיק נולד בשנת תק"ל, כך שהוא היה צעיר ממנו ב-25 שנה, ורבי הלל נולד בשנת תקנ"ה, צעיר בעוד 25 שנה – הסימן הוא 'ויפן כה וכה'^ג. כאשר אדמו"ר הזקן הסתלק, בגיל 68, רבי הלל היה עדיין צעיר, בן 18. הוא התחתן בגיל צעיר מאד, כך שהוא התעטף בטלית

עוד לפני שהיו לו תפילין זמן ממושך, לכן כינו אותו "חול המועד" – הזמן בו לובשים טלית בלי תפילין. הכינוי "חול המועד" מזכיר מה שאמר עליו אדמו"ר הצמח-צדק, הרבה שנים אחר כך, שהוא "חצי רבי חצי חסיד"^ד – כמו חול-המועד, שהוא 'חצי מועד חצי חול'. אם כן, הנסיון שלו להגיע לאדמו"ר הזקן במסירות נפש היה בגיל צעיר, אולי בסביבות גיל 16. אחר כך, גם כן כאברך צעיר, הוא התקשר לאדמו"ר האמצעי – גם במסירות נפש. הוא גדל בבית של חסידי טשרנוביל והוא פחד מההקפדה

הוא "חצי רבי חצי חסיד" – כמו חול-המועד, שהוא 'חצי מועד חצי חול'

נרשם (מהזכרון) ע"י אית'אל גלעד. לא מוגה. שבת ואתחנן י"א מנחם-אב תשפ"ג – כפ"ח.

א ספר התולדות אדה"ז ח"ד עמ' 1072.

ב ראה סה"ש תשי"א (לה"ק) עמ' מח; ואג"ק ח"ג אגרת תקא.

ג שמות ב, יב.

ד ראה סה"ש תרצ"ז עמ' 236.

— "שבתתי תשמרו" (כמו בפסוק של כיבוד הורים) — נסמכת למורא מקדש בפסוק "את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו"¹ (שחזור שוב בסוף פרשת בהר").

כיבוד הורים, שבת וגאולה

ולהבין ענין ג' מצות אלו איך שיש להם שייכות זה לזה, אם כן, המאמר שלפנינו נסוב סביב שלש מצוות הנקשרות זו בזו — כיבוד הורים, שמירת שבת ומורא מקדש. המצוה העיקרית כאן היא השבת — הדיבור בעשרת הדברות עליו נסוב המאמר — המחברת את כיבוד ומורא הורים שנשמכים אליה מחד ואת המקדש שנשמך אליה מאידך. לכן, הנושא העיקרי של המאמר הוא השבת, והוא דן בפרוטרוט במדרגות שבתוכה. לשון הרבים של "את שבתתי תשמרו" מוסברת כשתי בחינות שבתוך כל שבת, "שבת תתאה" ו"שבת עילאה", שעליהן נאמר "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין"². כלומר, המאמר מסביר שלשה ענינים הבאים זה אחר זה — כיבוד הורים, שבת (הכולל שתי בחינות של שבת) וגאולה. המקדש הוא הסמל של הגאולה, ה'ציור' כיצד נראית הגאולה — בשלשת השבועות התאבלנו על הגלות, שהביטוי העיקרי שלה הוא חורבן המקדש, וכעת אנחנו בשבועות הנחמה, שבועות של גאולה, כשהשלמות של הגאולה היא בנין המקדש. בעצם, המקדש הוא ה'חפצא' של הגאולה — לגאולה יש 'גברא', המשיח (שהביטוי שלו נפיש של כל אחד, ב'גברא' שנגאל, הוא סוד האיתן שבנשמה, כמו שקוראים בימים האלה

הסמיכות למצות

השבת מדגישה בעיקר את ממד ה"בין אדם למקום" שבכבוד הורים

המקדש הוא

הסמל של הגאולה, ה'ציור' כיצד נראית הגאולה

הלוח הימני של עשרת הדברות מסיים ב"זכור את יום השבת לקדשו" ו"כבד את אביך ואת אמך". מקובל שהלוח הימני בעשרת הדברות עוסק ב"בין אדם למקום" והלוח השמאלי ב"בין אדם לחברו". הרבה פעמים מסבירים שכיבוד הורים, שחותם את הלוח הראשון, הוא סוג של מעבר שכולל את שני הרבדים³, אבל הדגשת הסמיכות למצות השבת מדגישה בעיקר את ממד ה"בין אדם למקום" שבכיבוד הורים — מתאים לפירוש של מצות כיבוד הורים במאמר דנן.

הסמיכות של כיבוד הורים ושבת מופיעה שוב:

וכן בפ' קדושים אמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו סמוכים זה לזה, חז"ל לומדים מהסמיכות הזו שכיבוד אב ואם לא דוחה שבת — כפי שהוא לא דוחה את שאר המצוות — כי "כולכם חייבים בכבודי"⁴. יש לשים לב שבפרשת קדושים הפעולה היא שמירת שבת, "תשמרו", כמו ב"שמור את יום השבת לקדשו" וכמו בכל ההופעות של שבת בתורה חוץ מאשר "זכור את יום השבת לקדשו". במאמר כאן אין התייחסות מפורשת להבדל בין כיבוד אב ואם (בעשרת הדברות) למורא אב ואם (בפרשת קדושים), אך בהמשך נתייחס גם להבדל הזה.

והנה אחר כך סמך מצות שבת למצות מורא מקדש כמאמר את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו כו',

בהמשך פרשת קדושים שמירת השבת

¹ אברבנאל שמות כ, יג"ז; בית אלקים שער היסודות פי"ב; מלבי"ם שמות כ, יג. ועוד.

² יא וראה באורך בספר מצות כיבוד הורים פ"א (ולכל אורכו).

³ יב יבמות ה, ב"ז, א.

יג ויקרא יט, ל.

יד שם כו, ב.

טו שבת קיח, ב.

שלושה ראשים ושלושה אבות

את שלשת העניינים שבמאמר – כבוד אב ואם, שבת ומקדש (גאולה) – יש לכוון כנגד שלשת הראשים שבכתר, הכוחות אמונה-תענוג-רצון, מלמטה למעלה:

כיבוד אב ואם שייך לרצון. אב הוא מלשון רצון – כמו בפסוק "אם תאבו ושמעתם" כד – ו"אם" בספר יצירה מובנה **מקור** ("שלש אמות" כה, וכן בלשון חז"ל^{כז} "אם" היינו הרחם, שנקרא בתורה "מקור"^{כח}), בגימטריא **רצון** כח. הבסיס של כיבוד אב ואם הוא בטול הרצון של הבן מפני הרצון שלהם, "בטל רצונך מפני רצונו"^{כט}, כפי שנראה גם בהמשך המאמר.

שבת – בה נאמר "אז תתענג על הוי"^ל – שייכת, כמובן, לתענוג. כפי שיתבאר בהמשך, כל העליות של שבת שייכות למדרגות שונות של תענוג, עד לעליה לתענוג הפשוט.

הגאולה שייכת לאמונה. מה האמונה העיקרית שלנו? "אני מאמין בביאת המשיח"^{לא} – אנחנו מאמינים שתבוא הגאולה. הביטוי העיקרי של הגאולה הוא בית המקדש, שעניינו והעבודה שבו הם לגמרי למעלה מטעם ודעת – שייכים לאמונה. אנחנו לא מבינים בשכל את

בתניא^{טז}, ו'חפצא', בנין בית המקדש (שהוא הסימן לכך שה'גברא', המשיח, הצליח להביא את הגאולה בפועל, הפך מ"בחזקת שהוא משיח" ל"משיח ודאי"^{טז}).

ורמו: **אב ואם שבת שבת** מקדש עולה 1898, הוי' פעמים **חכמה** – סוד "הוי' בחכמה"^נ. למרות שנראה שיש כאן הרבה מדרגות, חלקן למטה מחכמה ורובן למעלה מחכמה, יש בחינה בה הכל קשור לחכמה (המקום של גילוי "אחד האמת"^{טז}). את הכל חוזרות כאן השבת, שבכללותה שייכת למוחין דאבא, חכמה, והיא בסוד "בת עין"^כ (כידוע בזהר^{כא}), כח הראיה שבחכמה^{כב}.

את כל העניינים הללו קושר המאמר – שנאמר ב"זמן מתן תורתנו" – גם לתורה (ש"מחכמה נפקת"^{כג}):

גם להבין ענין מצות תלמוד תורה שבה נכללים כל הג' מצות הנ"ל, כאמרם [רפ"ק דפאה] ותלמוד תורה כנגד כולם כו'.

בהמשך המאמר מוסבר באופן עקבי – בדברי הצמח-צדק ובהוספות של רבי הלל – כיצד כל המצוות והמדרגות המנויות בו מופיעות כאופנים שונים בתלמוד תורה ש"כנגד כולם".

טז ראה תניא קו"א ד"ה "וצדקה כנחל איתן" (קסא, א) וביאוריו.

יז רמב"ם הלכות מלכים פי"א ה"ד.

יח משלי ג, יט.

יט תניא פל"ה בהגהה.

כ תהלים יז, ח.

כא זהר ח"ב רד, א; זהר חדש (מרגליות) לג, ב; תקו"ז תקון ע (קכו, ב).

כב ראה תקו"ז תקון ע (קכב, א); זהר חדש (מרגליות) לא, ב; ע"פ ש"ד (אח"פ) פ"א. ובכ"מ.

כג זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

כד ישעיה א, יט. זהו פסוק שיש בו רמז עיקרי לחדש אב – בו קוראים אותו – "תאבו" לשון אב ו"שמעתם" הוא החוש של חדש אב (ראה גם חסדי דוד הנאמנים ח"ד עמ' 14), כאשר הדגש של מנחם-אב מתחיל להאיר בגלוי משבת נחמו (כאשר "אם תאבו ושמעתם" מתקן את "ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי" שבתוכה, המתארת את קורות ימי בין המצרים עד תשעה באב), ודוק. כל הפסוק, "אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו", עולה ו"פ (ממוצע כל מלה) רצון (הרצון של פרצופי האצילות). רק "טוב הארץ תאכלו" עולה בית משיח (770), יחוד החפצא והגברא של הגאולה, כנ"ל בפנים, וד"ל.

כה ס"י פ"א מי"ג.

כו חולין פ"ג מ"ב; בכורות פ"ד מ"ד.

כז ויקרא כ, יח.

כח אמרי שפר ח"ג; יונת אלם מהדו"ב ח"ב פי"ד; קהלת יעקב ערך 'מקור'.

כט אבות פ"ב מ"ד.

ל ישעיה נח, יד.

לא ע"פ יג עיקרי האמונה (נוסח הנדפס בסדורים, וראה פיה"מ לרמב"ם, סנהדרין סוף הקדמת פרק חלק) עיקר יב.

אנחנו לא מבינים

בשכל את
הגאולה שמופיעה
בבית המקדש. כך
הרמב"ם ב'ספר
השכל' שלו, מורה
נבוכים, לא מצליח
להבין להסביר
מהו המקדש

המקדש שייך

ליעקב, ענג שבת
שייך ליצחק וכיבוד
אב ואם לאבינו
הראשון אברהם

”ראש כל המאמינים”¹⁷, אך
כאן רואים שאפשר להתבונן
בהקבלה גם למפרע.

כיבוד הורים –

המשכת המוחין למדות

ההקדמה במאמר להסבר

מצות כיבוד הורים היא הסוד של ספירת
העומר ומתן תורה (מתאים למאמר שנאמר
בחג השבועות):

והנה כל זה יובן בהקדם ענין ספירת העומר
ומתן תורה, כי הנה ענין ספירת העומר היינו להפוך
כל המדות לה' על ידי המנוח השליט על הלב
וכמאמר המדרש שהצדיקים לבם ברשותם כו'
[ב"ר פ' ל"ד ועוד בכ"מ] וזהו ענין ספירת העומר
כי עומר שעורים הוא מאכל בהמה וענין בהמ"ה
הם בחי' המדות שבלב כמו הבהמה שיש לה גם כן
מדות טבעיים אך אדם הוא בחינת חכמה כח מ"ה
והיינו בחינת המוחין המתלבשים במדות להטותם
כפי הנהגת השכל כו',

מנחת העומר שונה מכל שאר המנחות
במקדש בכך שהיא באה משעורים, מאכל בהמה
(דומה לה רק מנחת סוטה, "כשם שמעשיה
מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה"¹⁸, לכן
נוהגים ללמוד מסכת סוטה בימי הספירה¹⁹),
והעבודה הפנימית של ספירת העומר היא להאיר
(לשון "ספיר גזרתם"²⁰) את העומר, דהיינו
את המדות הבהמיות ולהפוך אותן שתהיינה
"בלתי להוי לבדו"²¹. בספר התניא²² עבודת
האתכפיא שייכת לבינונים ועבודת האתהפכא
(במדות) שייכת לצדיקים, אך לפי מה שכתוב
כאן יש בחינה של "ועמך כלם צדיקים"²³

הגאולה שמופיעה בבית המקדש.
כך הרמב"ם ב'ספר השכל' שלו,
מורה נבוכים, לא מצליח להבין
להסביר מהו המקדש.

מה הגימטריא של אמונה

ועוד מקדש? שלש פעמים יעקב
(אמונה ועוד גאולה עולה 147,

חיי יעקב). לבית המקדש – במיוחד לבית
המקדש השלישי והמשולש²⁴, עליו מדובר כאן,
כשעוסקים בגאולה – יש קשר מיוחד ליעקב
אבינו, "והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה
אל הר הוי' אל בית אלהי יעקב ויורנו מדרכיו
ונלכה בארחתיו כי מציון תצא תורה ודבר הוי'
מירושלם"²⁵. לפי זה, מתבקש להסביר את
שלש המצוות כנגד האבות למפרע (שמופיעים
לפעמים מופיעים למפרע²⁶) – המקדש שייך
ליעקב, ענג שבת שייך ליצחק (לשון צחוק
ותענוג²⁷) וכיבוד אב ואם לאבינו הראשון
אברהם (המתחיל באותיות אב, הראש-סוף
שלו אותיות אם, ואם מחליפים את ה-ב שלו
ב-ש – באתב"ש – בין אותיות אם נמצאות
אותיות שרה), עליו סתם חושבים כשאומרים
אבינו. שתי ההקבלות כאן הן דוגמה להיפוך –
בדרך כלל מקבילים את האבות כסדרם לשלשת
הראשים אמונה-תענוג-רצון²⁸ (החל מאברהם,

לב על הקבלת שלשת בתי המקדש לשלשת האבות
ראה פסחים פח, א. נדרש באריכות בצרור המור ובאלשיך
בראשית כח, יא.

לג ישעיה ב, ג.

לד ראה ויקרא כו, מב: "וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את
בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר" (אך ראה רש"י
שם שזכות אברהם גדולה מכולם, וממילא מתאים לפרש
שם שאברהם הוא הגאולה וכח האמונה הפשוטה). דוגמה
עיקרית למקום בו ניתן לעשות הקבלה של האבות בשני
הכיוונים היא שלשת לבושי הנפש (בהם דווקא מקיימים
תורה ומצוות), מחשבה דבור מעשה, כאשר לעתים
אברהם הוא מחשבת הבריאה (סוד "בהבראם" אותיות
באברהם) ולעתים הוא מכוון כנגד המעשה בפועל, בהיותו
עמוד החסד, ואכמ"ל.

לה ראה רש"י בראשית יז, יט (תוספת "ותענוג" היא
במאמרי אדה"ו והבאים אחריו).

לו סוד ה' ליראוי ש"א פ"א (ומבואר בשיעורים בסוד ה'
ליראוי ח"ג עמ' סד ואילך).

17 שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

18 לט סוטה פ"ב מ"א.

19 לט אג"ק ח"ט אגרת ביתרפז.

20 מ איכה ד, י.

21 מא שמות כב, יט. מופיע במובן זה בספרי חסידות רבים.

22 מב ראה פרקים י"ג.

23 מג ישעיה ס, כא.

— כדי להפוך את המדות צריך קודם כל לבטל את הרצון — אך אם עושים את הפעולה רק בכלל ולא בפרט היא לא אמיתית. אחרי הכל של בטול המדות, צריכים להמשיך אותו בפרטות בשבע המדות, שבעת השבועות של הספירה, ובפרטי־פרטות, בארבעים ותשעת ימי הספירה. אחרי הבטול הכללי נראה במבט ראשון שהכל התהפך, אבל כשנכנסים לפרטים רואים שישנה עוד עבודה שצריך לעשות, ולכן צריכים להמשיך את המוחין לכל המדות, בפרטי פרטות, כדי להפוך באמת את הכל.

וזוהו גם כן ענין מצות כיבוד אב ואם כי אב ואם הם בחינת המוחין המולידים את המדות כו' וההמשכה שלהם במדות להנהיגם כפי השכל זה נקרא כיבוד אב ואם

היפוך המדות הוא על ידי המשכת המוחין השייכים למדות — פרצופי ישראל סבא ותבונה, שהם המדות שבמוחין (ולא אבא ואמא עילאין, שהם מוחין בעצם). החידוש כאן הוא שגדר כיבוד הורים הוא המשכה — שהבן מבטל את הרצון שלו לרצון הוריו וממשיך את המדות שלהם (המדות של המוחין) להיות מוחין שהופכים, מעצבים מחדש, את המדות שלו בהתאם להם.

מה הגימטריא של **אב ואם**? חמשים. לכאורה זה לא מתאים לכל מה שהוא אומר כאן, שכיבוד הורים הוא עבודת ספירת העומר, המשכת המוחין לשבע המדות (המתכללות זו בזו), ולא מתן תורה עצמו ביום החמשים, בו זוכים לשער הנון. אכן, כתוב בפירושו^{מח} שיש שתי בחינות של חמשים שערי בינה — שעל כן יצחק מצא "מאה שערים"^{מט}, כנגד שתי הבחינות — "חמשים שערי בינה" שהם השערים שנמשכים מהמוחין אל המדות, שאזי ה"תספרו חמשים יום"¹ הוא מה שנמשך מלמעלה על ידי העבודה שלנו

כבר בימי ספירת העומר (הבאה אחרי יציאת מצרים הרומזת לעבודת האתכפיא^{מז}). את מדות הבהמה, בגימטריא **בן**, מתקנים על ידי המשכת מוחין של **אדם**, בגימטריא **מה**, שה' נתן לו כח של "מח שליט על הלב"^{מח} — כח להמשיך את המוחין במדות (זהו הסוד של **חכמה**, **כח־מה**^{מז}, **הנח** להחדיר את שם **מה** של **האדם** בשם **בן** של ה**בהמה**)^{מז}.

והנה קרבן העומר הוא בחי' ביטול רצון בכלל שע"ז מתהפכים כל המדות בכלל לה' לבדו, אך זה אין מספיק רק צריך לבטל כל מדה בפרט וכן כל המדות שבכל מדה ומדה להפכם בפרט [כי כל מדה כלולה מכל ז' המדות ולזאת] פ"ק דר"ה דף ה' ע"א וחגיגה י"ז ע"ב ומנחות דס"ו ע"א] מצוה למימני יומי ומצוה למימניי שבועי:] ואז יהי' ההיפוך היפוך אמיתי ולזה צריך המשכת מוחין בכל מדה ומדה בפרט וע"י המוחין מתגלה בחי' ביטול רצון

הנ"ל בכל מדה ומדה בפרט וממילא נעשה היפוך אמיתי בכל המדות כו' וד"ל,

הקרבת קרבן העומר, ביום השני של פסח, היא פעולה כללית של "בטול רצונך מפני רצונו"

את מדות הבהמה

מתקנים על ידי המשכת מוחין של אדם, שה' נתן לו כח של "מח שליט על הלב" — כח להמשיך את המוחין במדות

אחרי הבטול

הכללי נראה במבט ראשון שהכל התהפך, אבל כשנכנסים לפרטים רואים שישנה עוד עבודה שצריך לעשות

מד ראה תניא פל"א.

מה זהו ח"ג רכד, א; תניא פ"ב.

מו זהו ח"ג כח, א; לד, א; רלה, ב; זהו חדש לד, א; הקדמת תקו"ד, א. ובכ"מ.

מז המשכת מח בכל מדה יוצרת את היחוד השלם של מה בן המבואר כאן.

מח אוהב ישראל תולדות ד"ה "יזרע יצחק"; קהלת יעקב ערך 'שנה'.

מט בראשית כו, יב.

נ ויקרא כג, טז.

שהחינוך הראשון
העיקרי של הורים
לילדים - גם
בלימוד התורה
שבכתב וגם
בלימוד התורה
שבעל פה - הוא
לשמירת תורה
ומצוות בפועל,
קיצור שלחן ערוך

הגאולה
מתממשת בבית
המקדש, בעיקר
בהיותו "בית
תפלה... לכל
העמים"

עילאה וזבת תתאה וכמארז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין כו' [ולמדו זאת מפסוק לסריסים אשר ישמרו את שבתותי כו' והביאותים אלהר קדשי כו'] שכוונתם ג"כ על שתי בחי' שבת כנ"ל והיינו שבת עילאה ושבת תתאה,

הוא מביא כלל גדול בחסידות^{נא}, ש"שתי שבתות" בהן תלויה הגאולה נכללות בתוך שבת אחת (ולכן בירושלמי^{נב} הלשון היא שבשביל הגאולה צריך לשמור שבת אחת כתקנה). הפסוק ממנו לומדים זאת מתאר את הגאולה "והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלת... כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים"^{נג} - מקור מובהק לכך שהגאולה אכן מתממשת בבית המקדש, בעיקר בהיותו "בית

תפלה... לכל העמים".

בביאור המאמר - שלא נלמד כעת - כתוב שיש שתי שיטות עיקריות בקבלה וחסידות בנוגע ל"שתי שבתות" שיש בכל שבת:

לפי שיטה אחת "שבת תתאה" ו"שבת עילאה" הן עליה אחרי עליה, עילוי אחר עילוי, כפי שלומדים מהפסוק "עלת שבת בשבתו"^{נד} שהענין של שבת בכלל הוא עליה ("עלת") ושכך גופא יש שתי מדרגות ("שבת בשבתו"). העליה הראשונה היא בליל שבת ("מעלי שבתא") - עליה של המלכות ("שמור"), "חקל תפוחין קדישין", לשרשה בחכמה עילאה ("הוי'

ונקרא על שמנו ("תספרו"), ויש גם את ה"חמשים שערי בינה" שלמעלה מהמדות לגמרי, המוחין בעצם, המדרגה של יום החמשים שנמשכת מלמעלה משום שכל העבודה שלנו לא מגיעה אליו (כפי שיתבאר עוד לקמן במאמר).

מהי המדרגה הזו בלימוד התורה ש"כנגד כולם"?

וזהו גם כן מצות תלמוד תורה כי כללות התורה הנגלית באה בעולמות להנהיג את כל העולמות כפי משפט החכמה שבתורה כו', ונמצא ששרש התורה הנגלית הוא בחי' המשכת מוחין השייך למדות כשר פסול טמא טהור כו' ונמצא שזהו כמו מצות כיבוד אב ואם וזהו [משלי א'] שמע בני מוסר אביך היא תושב"כ ואל תטוש תורת אמך היא תורה שבעל פה

[ע' מדרש משלי ע"פ זה] נמצא שבחינת תורה שבכתב ותורה שבעל פה נקראות אב ואם והנהגת המדות על פי שני התורות נקראת כיבוד אב ואם כו' וד"ל.

הכרעות ההלכה הן המדות של התורה - כנגד כל הקצוות - שמנהיגות את המציאות לפי המוחין. יוצא, אם כן, שהחינוך הראשון והעיקרי של הורים לילדים - גם בלימוד התורה שבכתב וגם בלימוד התורה שבעל פה - הוא לשמירת תורה ומצוות בפועל, קיצור שלחן ערוך.

שבת עילאה ושבת תתאה

ועתה יש להבין מצות השבת הסמוכה למצות כיבוד אב ואם [ו' ואיך שהיא נכללת ג"כ במצות ת"ת כו']^{נא} הנה מה שאמר את שבתותי תשמרו אין הכוונה על שבתות דעלמא רק הכוונה על שתי בחינות שבת שיש בכל שבת ושבת והיינו שבת

נא לקו"ת בהר מא, א (ע"פ זהר ח"א ה, חב).
 נב ראה ירושלמי תענית פ"א ה"א: "אילו היו ישראל משמרין שבת אחת כתיקנה מיד היה בן דוד בא".

נג ישעיה נז, ז.
 נד במדבר כח, י.

גם אם אוכלים

את הסעודה הזו קצת יותר מאוחר, בצהריים, אומרים "אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא ואזמין בה השתא עתיקא קדישא"

"היום לא תמצאנהו

בשדה" אומר גם ש'מחר כן תמצאוהו בשדה' – העליה הזו מכינה את ההמשכה החדשה לימות החול, ולכן עיקרה המשכה

בחכמה יסד ארץ"^{נב}, "אבא יסד ברתא"^{נד}) כשיחד עמה עולה היסוד ("זכור") אל התענוג הפרטי המלוּבש בחכמה ("תענוג מורכב")^{נז}. העליה השנייה היא ביום השבת ("יומא דשבתא")^{נח}, כאשר הכל עולה לתענוג הפשוט, עתיק יומין שבכתו, לכן סעודת הבקר של שבת נקראת סעודת "עתיקא קדישא" (וגם אם אוכלים את הסעודה הזו קצת יותר מאוחר, בצהריים, אומרים "אסדר לסעודתא בצפרא דשבתא ואזמין בה השתא עתיקא קדישא").

לפי השיטה השנייה – שמוּבאת בסידור עם דא"ח בביאור מאמרי הזהר על שלש סעודות – "שבת תתאה" היא עליה ואילו "שבת עילאה" היא המשכה. הוא מסביר ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים" ואין כאן סתירה, שהרי בשבת יש שלש בחינות, ולכן אוכלים שלש סעודות, כפי שנלמד^{נט} מהפסוק "אכלהו היום כי שבת

היום להו' היום לא תמצאנהו בשדה"^{סא}. השיא של שבת הוא זמן "רעוא דרעוין", הזמן של סעודה שלישית, אך דווקא היא נקראת "סעודתא דזעיר אנפין" – איך יתכן שאחרי שעלינו לעתיקא קדישא יורדים שוב לזעיר אנפין? הענין של סעודה שלישית הוא המשכה, היא ההשפעה של שבת על הימים שיבואו אחר כך, וההמשכה באה ממדרגה גבוהה עוד יותר – בסעודה שלישית יש המשכה שמקורה ברדל"א (וב"חביון עז העצמות" שבתוכו), בראש העליון של הכתה, מדרגת האמונה. ההמשכה הזו מגיעה למדות, פרצוף זעיר אנפין, כשבהן כלולה גם המלכות. אפשר היה לחשוב שהמדרגה של "היום לא תהיה שיא העליה, הכי מופשטת, אבל "היום לא תמצאנהו בשדה" אומר גם ש'מחר כן תמצאוהו בשדה' (כמו שפרשת ואתחנן מסיימת "היום לעשותם"^{סב} ומפרשים חז"ל "ומחר לקבל שכרם"^{סג}) – העליה הזו מכינה את ההמשכה החדשה לימות החול, ולכן עיקרה המשכה.

לסיכום, ישנן בשבת שתי עליות, בסעודת ליל שבת ובסעודת בקר שבת, והמשכה, בזמן סעודה שלישית. ורמז: **עליה-עליה** עולה 230, **י פעמים חיה, ו-המשכה** עולה 370, **י פעמים יחידה** (כנודע ש-23 ו-37 הם זוג מספרים מובהק בתורה) – העליה היא למקיף הקרוב (שהוא "נוגע ואינו נוגע"^{סד}), ולכן יש שתי מדרגות עליה, ל"נוגע", חכמה עילאה, ול"אינו נוגע", כתר

ס שמות טז, כה. בביאור המאמר מוזכר גם ששלש הבחינות של שבת רמוזות בכך שבפרשה הראשונה של שבת בתורה – שבת בראשית, הפסוקים אותם אומרים בקידוש "מעלי שבתא" – כתוב שלש פעמים "יום השביעי": "ויכל אלהים ביום השביעי... וישבת ביום השביעי... ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו" (בראשית ב, ב'ג). את "ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו" מפרשים (רש"י עפ"י בראשית רבה יא, ב) "ברכו במן" (שירד כפול ביום ששי) ו"קדשו במן" (שלא ירד בשבת) – כבר ב"מעלי שבת" יש רמז לכל שלש המדרגות עד ל"היום לא" של רעוא דרעוין.

סא דברים ז, יא.

סב עירובין כב, א.

סג לשון רש"י דברים לב, יא. ראה שיעורים בסוד ה' ליראיו ח"ב עמ' קלט.

נה משלי ג, יט.

נו זהר ח"ג רמח, א; תקי"ז תקון כא (סא, ב).

נד יש פירוש נוסף ש"זכור" ו"שמור" גופא הם כנגד ה"שתי שבתות", "שבת תתאה" ו"שבת עילאה" (ולא רק שתי בחינות ב"שבת תתאה"), ואזי יתפרש ש"שמור" (לנוקבא) הוא עלית "חקל תפוחין קדישין" של ליל שבת (עם כל מה שכלול בה) ו"זכור" היינו העליה של יום השבת וגם ההמשכה של סעודה שלישית שמבוארת לקמן בפנים (שלא כדברי חז"ל ש"זכור" היינו מצות הקידוש של ליל שבת).

נח ורמז: **שבת דמעלי שבתא שבת דיומא דשבתא** עולה 3029 – **זכור** (מספר האהבה ה'13) פעמים **אחד** (מספר האהבה ה'7)!

נט שבת קיז, ב.

יראו"ס^ה – גילוי שבאין־ערוך, מצד המעלה ומצד המטה כאחד.

המדרגה השלישית של שבת, ההמשכה, כפי שהיא בלימוד תורה תוסבר לקמן, בפסקת הסיום של המאמר.

שמירת שבת בפנימיות

כפי שהוזכר, חוץ מאשר ב"זכור את יום השבת", הפועל הכללי ביחס לשבת בתורה הוא שמירה. מדוע? והנה מה שאמר תשמרו להיות שכל הבחינות המתגלים בשבת אפילו בחינת שבת תתאה אי אפשר להגיע להם על ידי אתערותא דלתתא רק ממילא מתגלים אחרי העבודה דימות החול ולכן נק' בשם [פ"ק דשבת ד"י ע"ב] מתנה טובה כו' רק שצריך לשמור את עצמו מן ההיפוך

העליות וההמשכה של שבת, החל מהעליה של "שבת תתאה", הן בגדר "מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה" – מתנה שהאדם מקבל מלמעלה, ולא בכח עבודתו. לכן, האדם לא 'עושה' את השבת^ס, אלא רק מוטל עליו לשמור את המתנה שהוא מקבל. בדרך כלל מבינים שהשמירה היא מחילול השבת בעשית מלאכה, ובסיום ספר התניא מוסבר שהממד הפנימי של השמירה הוא משיחה בטלה בשבת, אבל כאן

^ס ישעיהו נב, ח.

^{סו} אכן, כפי שיובר בסמוך, יש גם ממד של עשייה בשבת – "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגו'" – על ידי השמירה לתתא, במלכות (סוד השמיטה). באה "עשייה לעלא" (זהר ח"ג קח, ב – וראה באורך ענין התפלה וההתבוננות עמ' עב"ע ובהערות שם). בנייה (סוד היובל), וד"ל.

עליון) וההמשכה היא מהמקיף הרחוק, כאשר המשכה אחת היא למעלה משתי העליות.

פנימיות התורה היום ולעתיד לבוא

את מדרגת לימוד התורה שכנגד העליה הראשונה של שבת מסביר רבי הלל כעליה ללימוד של "מוחין בעצם" (לעומת הלימוד שהוא המשכת מוחין במדות, כלימוד הנגלה המדריך את קיום המצוות בפועל, כנ"ל): [והנה מצוה זאת דשבת נכללת במצוות תלמוד תורה והיינו פנימיות התורה ששרשה בחינת חכמה ובינה בעצם יין ושמן רזין ורזא דרזין כו' וד"ל].

את העליה השניה של השבת הוא מסביר כלימוד פנימיות התורה מסוג אחר לגמרי, ששייך לעתיד לבוא:

[והנה גם עלי זאת יש גם כן בבחינת מצות תלמוד תורה כידוע דשרש התורה הוא בבחינת שעשועים העצמיים כמאמר [משלי ח'] ואהי' שעשועים יום יום והיינו בחינת טעמי תורה שיתגלו לעתיד לבוא כו' וד"ל].

פנימיות התורה של העולם הזה – ששייכת לעליה של "מעלי שבתא", "שבת תתאה"

– היא חכמה ובינה דאצילות (שמן ויין, רזין דרזין ורזין, כנ"ל) ואילו טעמי תורה שיתגלו לעתיד לבוא, שיש מהם התנוצצות בעליה של "שבת עילאה", הם מחכמה ובינה ד"אחד".

בעולם הזה פנימיות התורה, היין והשמן, היא בבחינת "טעמו וראו כי טוב הוי"^{סד}, מלמטה למעלה, אך לעתיד לבוא יתקיים "כי עין בעין

^{סד} תהלים לד, ט.

נעשה היחוד (תקיעה) של יום השבת. על השפלות של שבת נאמר "שבו איש תחתיו... ביום השביעי".^ט

וכן על ידי אמירת שקר ח"ו כו'

הניגוד השני של שבת הוא השקה, לכן אחד הביטויים של שבת הוא שאפילו עם הארץ אינו משקר בשבת משום ש"אימת שבת עליו" ^{טז} (ועל כן הוא מדבר אמת), והשקר מסלק את קדושת השבת. השקר הכי גדול של האדם הוא הישות שלו כפי שהוא מסביר כאן:

כמאמר [פ"ב דחגיגה ד"ד ע"ב] אל תאמרו מים מים שנאמר [תהלים ק"א] דובר שקרים והיינו שלא להפריד בחינת היש הנקרא מים תחתונים מבחינת האין הנקרא מים עליונים ועל ידי זה יוכל גם כן להסתלק הארת קדושת השבת ממנו ח"ו

למי נאמר "וכשאתם מגיעים למקום אבני שיש טהור אל תגידו מים מים" ל"ארבעה נכנסו לפרדס", מי שנכנס לצפות במרכבה. במעשה בראשית יש הפרדה בין המים העליונים והתחתונים, ביום השני של הבריאה, אך כאשר עולים מ"מעשה בראשית" ל"מעשה מרכבה" מגיעים למקום בו המים העליונים והמים התחתונים מחוברים, כפי שהיה "מים במים" ^{טז} לפני ההפרדה. כתוב ^{טז} ש"מקום אבני שיש טהור" היינו סוד האות א שצורתה מורכבת מ"י למעלה, י למטה ו"ו שמחברת ביניהן – ה"י שלמעלה היא "מים עליונים", ה"י שלמטה היא "מים תחתונים" וה"ו היא הרקיע, שבחיצוניות (מצד "מעשה בראשית") "מבדיל בין מים למים" ^{טז} אבל בפנימיות (מצד "מעשה מרכבה") מחבר-מרכיב ביניהם. "מים מצמיחים כל מיני

ע שמות טז, כט.

עא ירושלמי דמאי פ"ד ה"א. ב"ד הלשונות לגבי מתן תורה (שהיה בשבת) – אימה, יראה, רתת וזיע – האימה בחכמה, עיקר המוחין דאבא שמאירים בשבת.

עב בראשית רבה ה, ב (ובכ"מ). ראה סוד ה' ליראוי שער "מקור מים חיים" (ובפרט פרקים ה ו"ב).

עג ראה חסדי דוד הנאמנים ח"ד עמ' 16.

עד בראשית א, ו.

מדובר על שמירה בתחום עבודת הנפש הפנימית ומזכיר שתי מדות שצריך להשמר מהן – גאווה ושקר. זהו קטע ה'עבודה' העיקרי כאן במאמר: והיינו מן הגאווה שעל זה נאמר [פ"ק דסוטה

ד"ה ע"א] אין אני והוא יכולים לדור כו' וממילא מסתלק אור קדושת השבת ח"ו

בשבת אנחנו עושים דירה לה' ודרים יחד עמו בעולם, כפי שדרשו ^{טז} ש"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם" ^{טז} היא לשון דירה, אך כאשר אדם מתגאה הוא דוחק את רגלי השכינה – ה' לא יכול לדור עם בעל גאווה בכפיפה אחת.

לכן, הזהירות הראשונה בשמירת שבת היא זהירות מגאווה. מה הניגוד של הגאווה, שצריך להקפיד עליו בשבת? אפשר לומר שהניגוד של הגאווה הוא הבטול, השייך לחכמה עילאה ("מוחין דאבא" שמאירים בשבת), אבל אנחנו רוצים לומר שכאן הניגוד של הגאווה הוא

בעיקר השפלות, ה"חותם שוקע" המזמין את ה"חותם בולט" של אור השבת להאיר בתוכו. ידוע אצלנו ^{טז} ששבת ראשי תיבות שקיעה-בליטה-תקיעה – השפלות היא השקיעה מלמטה שמזמינה את הבליטה מלמעלה ואז

סז זהר ח"ג רלח, ב; תקו"ז תקון ו (כב, ב); תקון כה (ע, א); תקון מח (פה, א). הובא ונתבאר בריבוי ספרי חסידות.

כאן הניגוד של הגאווה הוא בעיקר השפלות, ה"חותם שוקע" המזמין את ה"חותם בולט" של אור השבת להאיר בתוכו

כאשר עולים מ"מעשה בראשית" ל"מעשה מרכבה" מגיעים למקום בו המים העליונים והמים התחתונים מחוברים

סט הנפש הערות לפי"ג הערה ב.

הפרדת היש ממקורו באין האלוקי היא שקר שדוחה את קדושת השבת

[ומה שהקדים בעשה"ד מצות שבת למצות כיבוד אבא ואם היינו משום שהי' אז ירדת אא"ס מלמעלה למטה מעצמו ולכן הוא מתלבש בתחלה בבחי' המוחין בעצם שזהו ענין השבת ואח"כ הוא נמשך ומתלבש בבחי' המוחין השייך למדות שזהו מצות כיבוד אב ואם משא"כ בפ' קדושים הציווי לישראל איך יתנהגו ועלייתם הוא מלמטה למעלה בתחלה בבחי' המוחין השייך למדות שזהו ע"י התומ"צ דימות החול ואח"כ עולים בבחי' העליות דשבת לכן הקדים לומר איש אמו ואביו תיראו ואח"כ את

שבתותי, ואפשר מה"ט הקדים אם לאב כו' וד"ל, וכנלע"ד בדרך אפשר:]

ידועים דברי הרבי הרי"צ ביחס לאביו הרבי הרש"ב ש"אפשר" של רבי הוא "ודאי" אצל החסיד. מה צריך היחס ל"דרך אפשר" של רבי הלל, שהוא "חצי רבי חצי חסיד"? כנראה צריך לומר שזהו 'ודאי בדרך אפשר'...

מורא מקדש

אחרי ההסבר המפורט על סוד השבת, שלמעלה מכיבוד ומורא הורים, עובר המאמר להסביר את המקדש (ה"מיד נגאלין" שבא בעקבות שמירת שבת):

ומעתה יש להבין מש"א ומקדשי תיראו סמוך לאת שבתותי כו'

במאמר אין חלוקה מפורשת בין כיבוד אב ואם ("כבד את אביך ואת אמך") למורא אב ואם ("איש אמו ואביו תיראו"), כנ"ל, אך בפסוקי הסמיכות בפרשת קדושים בולט שהמלה "תיראו" משותפת להורים ולמקדש – "איש אמו ואביו תיראו [ואת שבתתי תשמרו]" ו"[את שבתתי תשמרו] ומקדשי תיראו" (כשהביטוי הזהוה ביחס לשבת הוא הציר המחבר). במבנה

תענוג"ע^ט ובדרך כלל^{טו} ההסבר 'בעבודה' הוא ש"מים תחתונים" היינו תענוגים גשמיים ו"מים עליונים" תענוגים אלוקיים, ובדרך כלל רוצים דווקא להפריד ביניהם – לדחות את התענוגים הגשמיים ולעסוק רק בתענוג אלוקי. מתי אפשר לומר "אל תגידו מים מים"?! דווקא בשבת, בה מצות עונג שבת כוללת גם את הממד הגשמי, בסעודות שבת וכו', וגם את הממד האלוקי, בתפלות שבת וכו'. בכל אופן, כאן ההסבר הוא אחר, עוד יותר יסודי, ש"מים תחתונים" הם לא רק התענוג הגשמי והחומרי, אלא

הגשם עצמו, ו"מים עליונים" הם לא רק התענוג האלוקי, אלא עצם האין האמתי (שהוא־הוא היש האמתי) וההפרדה ביניהם – הפרדת היש ממקורו באין האלוקי – היא שקר שדוחה את קדושת השבת.

ולכן צריך ליזהר מכל זה וממילא תשרה עליו קדושת השבת ולכן אמר תשמורו בלבד כו' וד"ל שתי המדות הטובות של שבת – שפלות ואמת – הן הפנימיות של המלכות והיסוד^{טז}.

כפי שהוסבר, העליה הראשונה של שבת, סוד "שבת תתאה", היא עלית המלכות והיסוד שעולה עמה – עלית השפלות לשרשה בחכמה (בטול) ועלית היסוד לשרשו בתענוג שבחכמה. לכן מודגשות כאן דווקא שתי המדות האלה כשמירת ה"מתנה טובה" של שבת.

רבי הלל מוסיף כאן הסבר להבדל בסדרים של כיבוד הורים ושמירת שבת:

עה שערי קדושה ח"א ש"ב (הובא בתניא פ"א). עו ראה אה"ת קרח עמ' תשכג ואילך; ד"ה "כל פטר רחם" תרכ"ז. וראה גם לקו"ת ואתחנן יא, ב; אמרי בינה שער הק"ש פ"ד. ובכ"מ.
עד **סוד ה' ליראיו** ש"א (כללות עשר הספירות בשם הוי' ב"ה) פרקים יב ויטז (וביאוריהם בשיעורים בסוד ה' ליראיו חלקים ג'ד).

בין שני שמות קדושים, מחברת ביניהם. באותו אופן מתבקש להסביר שגם המקדש שנמצא "בין שתי אותיות" מחבר בין שני השמות שביניהם הוא נמצא^{פג}:

ונמצא שבחינת מקדש הוא המחבר בחינת הוי' עם בח' אד' שהוא יחוד קוב"ה ושכינת' והיינו יחוד שם הוי' שבאצ' עם שם אד' שהוא בבחי' ב"ע אנת אשתמודע אדון על כולא כו'.

יחוד קוב"ה ושכינתיה ממשיך גילוי אלקות לעולמות התחתונים – עניינו של בית המקדש – וגילוי ה' בכל המציאות הוא הגאולה.

וזוהו ומקדשי תיראו כי מקום היראה הוא בבחי' המלכות דאצ' שהוא בחינת שם אד' אך היראה הוא מבחי' שם הוי' הנמשך בבחי' המל' [הנק' נורא כי נורא הוא בת"ת כו' וד"ל].

בביאור המאמר מוסבר כי לעליות של שבת ניתן לקרוא על שם המדרגה העולה ועל שם המקום אליו היא עולה. באופן דומה, כאן, יש את הגילוי ("שם הוי'", "הנורא") ויש את מקום הגילוי ("שם אד'", "מקום היראה"). בתחלת כל תפלה אומרים "הגדול, הגבור והנורא", כנגד חסד, גבורה ותפארת^{פד} – גילוי ה"נורא" הוא בתפארת, הכוללת את כל הז"א (והרי התפארת היא "הבריח התיכף" ה"מבך מן הקצה אל הקצה"^{פה}, היא עולה מעלה-מעלה וממשיכה משם למטה, כפי שרמזו בתוספת של "הנורא"^{פו}), וגילוי זה נמשך במלכות, במקום.

התפארת היא מדת יעקב אבינו, שאמר על מקום המקדש "מה נורא המקום הזה"^{פי}, פסוק מובהק הממחיש מה שכתוב כאן. בית המקדש הוא המקום המובהק של גילוי ה', מקום בו

הכללי של שלש המצוות, יש כאן קשר בין הרצון לאמונה. ואכן, מוסבר בחסידות^{פח} שלראש התחתון של הכתר, הרצון, יש שרש למעלה מהראש השני, התענוג, בראש העליון, האמונה – הדבר מתבטא במסירות נפש, בה אדם בכח רצונו מוסר את נפשו, כנגד התענוג הכי יסודי של החיים, הכל מתוך האמונה שגורמת לו למסירות

נפש. ורמז מובהק: **אב ואם** ועוד **מקדש** עולים פעמיים **מורא**^{פט} – מורא אב ואם ומורא מקדש! בשבת יש גילוי אור (כידוע^{פז} שיש היפוך-ספרות של **שבת**, 702, ואור, 207) כשהעבודה שלנו מלמטה היא לשמור אותה, אבל ה**מורא** שייך לגילוי ה**מאור**, גילוי העצם (המופיע דווקא במורא אבא ואם, בעוד כיבוד אב ואם – שהוא ביטוי

של אהבה^{פא} – שייך יותר לאור, "הארץ האירה מכבודו"^{פב}). זו הקדמה חשובה הנוגעת גם להמשך ההסבר כאן.

המקדש – המשכת אלקות למטה

הנה ארז"ל [ברכות דל"ג ע"א] גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות כמ"ש [ש"א ב'] כי אל-דעות הוי' כו' ועוד ארז"ל [פ"ה דברכות דל"ג ע"א] גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות שנאמר (שמות ט"ו) מכון לשבתך פעלת הוי' מקדש אד' כוננו ידיך הכח הפנימי של הדעת הוא יחוד וחבור וממילא מובן שהדעת ש"בין שתי אותיות",

עח ראה **סוד ה' ליראיו** שם פכ"א.

עט והוא עולה יט (חכמה במ"ק) פעמים חכמה.

פ **סוד ה' ליראיו** ש"ד פ"י. ובכ"מ.

פא **שיעורים בסוד ה' ליראיו** ח"א עמ' קנו (ובכ"ד).

פב יחזקאל מג, ב.

פג דעת **מקדש** (ששניהם כאן "בין שתי אותיות") עולים ט"פ אמונה (918) – אמונה שפלות – ויחד עם אמונה (אמונה דעת-מקדש ר"ת אדם) עולה הכל י"פ אמונה, השגחה פרטית (1020) וכו'.

פד שעה"כ דרושי העמידה דרוש ב ואילך; פע"ח שער הברכות פרקים ג"ד. ובכ"מ.

פה שמות כו, כח.

פו ראה סה"מ תקס"ז עמ' כג ואילך ובכ"ד.

פז בראשית כח, יז.

יש צדיקים

שאצלם רעוא
דרעוין הוא
לכתחילה כבר
בימות החול, כמו
הרבי מאמשינוב
שליט"א... למה
הוא מאריך
בתפלה? כי ככה
עשו אבותיו, כיבוד
הורים

והגילוי הזה נמשך מטה-מטה:
וזהו ג"כ בחי' יחוד הוי' אד'
שיתגלה בהם בחי' תענוג הפשוט
כו' שזהו בחי' ומקדשי תיראו
הנ"ל שמאיר בחי' זאת בסעודה
שלישית כו' וד"ל, והנה לכן סמך
ומקדשי תיראו לאת שבתותי כי
בחי' זאת יש ג"כ בבחי' שבת כנ"ל.
כפי שהוסבר, בסעודה
שלישית – עם כל ההפשטה
של "היום לא" – יש המשכה
שמגיעה גם לימות החול. ימות
החול הם הימים של "כיבוד אב
ואם" שקודם לשבת וסעודה
שלישית מתפשטת גם אליהם. יש צדיקים
שאצלם רעוא דרעוין הוא לכתחילה כבר
בימות החול, כמו הרבי מאמשינוב שליט"א...
למה הוא מאריך בתפלה? כי ככה עשו אבותיו,
כיבוד הורים. [הוא מתפלל יותר ארוך מהדורות
הקודמים]. בכל דור מכבדים יותר את הדורות
הקודמים... ההמשכה של סעודה שלישית היא זו
שמתפשטת גם לימות החול, לגילוי האלקות בכל
המציאות, שקורה בבית המקדש. כתוב^צ שיש
בשבת שלש בחינות – זכר לשבת בראשית,
זכר לשבת בה ניתנה תורה וזכר ל"יום שכולו
שבת ומנוחה לחיי העולמים"^צ. שתי הסעודות
הראשונות שייכות עדיין לזכרון העבר אך סעודה
שלישית שייכת כבר לזכרון של העתיד, ל"מיד
נגאליך" שטרם זכינו לו.
מה בכל זאת החילוק בין סעודה שלישית,
שהיא עדיין חלק משמירת השבת, לבית המקדש
ממש? בסעודה שלישית יש המשכה מרדל"א
שמגיעה עד למדות ולמלכות דאצילות ובבית
המקדש ההמשכה הזו היא מ"חביון עז העצמות"
שבתוך רדל"א והיא מגיעה עד לעולמות
התחתונים בי"ע.

ניתן להזכיר את השם המפורש
והמיוחד של ה', עליו נאמר "בכל
המקום אשר אזכיר את שמי
אבוא אליך וברכתיך"^{פח}.

סעודה שלישית
והמקדש

הציר שחורז את כל המאמה,
ד"ה "זכור את יום השבת
לקדשו", הוא השבת – הנסמכת
לכיבוד ומורא הורים וגם למורא
מקדש – וגם הבחינה הזו
נמצאת בה:

והנה סמך מצוה זו דמורא

מקדש למצות שבת כי בשבת ג"כ יש בחי' זו והיינו
בחי' סעודה שלישית וידוע דבסעודה שלישית
מתגלה בחי' התענוג הפשוט למטה במדות דז"א
דאצי' וממילא מתגלה ג"כ בבחי' המל' דאצי'
כפי שהוקדם, בסעודה שלישית כבר יש
המשכה מלמעלה למטה – כשם שתכלית
המקדש היא גילוי אלקות במדות ובמלכות
(וממילא בכל העולמות התחתונים) כך בסעודה
שלישית יש המשכה למדות דז"א ולמלכות
הנכללת בהן ומקבלת מהן.
[כמבואר במ"א שאז נקראת המלכות
קרית מלך רב מצד גילוי בחינת רעוא דכל רעוין
שבמצחא המתגלה במלכות כו' וידוע דבמצחא
מתגלה גם כן בחינת תענוג הפשוט שזהו בחינת
טורנא כו' עיין בב"ז בא"ז כו'].

"רעוא דרעוין" הוא סוד המצחא דאריך
אנפין, אבל במצחא יש גילוי של יסוד עתיק
יומין (בגימטריא ביאת המשיח^צ) שנקרא בזהר
"טורנא" (שליח, ששלמותו היא המשיח^צ). יסוד
הוא אבר התענוג וליסוד עתיק יומין יש כח
להמשיך את התענוג הפשוט של עתיק יומין

פח שמות כ, כ.

פט סוד הוי' ליראיו שכ"ג.

צ וראה שיחת ש"פ שלח תש"נ (התוועדויות ח"ג עמ'
361'359).

צא ראה שפ"א בראשית תרמ"ט ד"ה "בפ' וישבות".
צב תמיד פ"ז מ"ד.

הלכה בשמחה

בכל המאמר היה הסבר איך הכל נכלל בתורה – מנגלה שבתורה ועד למדרגות הכי נעלות של פנימיות התורה (בדרך של עליה) – וכאן יש סיום מפתיע כיצד מתגלה מדרגת המקדש בתורה, התכל'ס של כל המאמר: והנה גם בבחינת התורה יש בחינה זאת והיינו בבחינת תורה שבע"פ כו'

בהתחלה התורה שבעל פה – יחד עם התורה שבכתב, "מוסר אביך" ו"תורת אמך" – היתה שייכת לתיקון המדות על ידי המשכת מוחין, אך כאן מדובר על גילוי שרש התורה שבעל פה. כפי שמסביר רבי הלל:

[כידוע דשרש התורה הוא בבחינת שעשועים העצמיים ובחינה זאת דשעשועים העצמיים מאיר בבחינת קריאת התורה בטעמים בשבת שחרית שזהו ענין גילוי תענוג הפשוט בעתיקא עצמו

הזמן הכי טוב לטעום מעין טעמי תורה שיתגלו לעתיד לבוא – פנימיות התורה ששרשה בשעשועים העצמיים – הוא בקריאת התורה של שבת, כאשר מקשיבים לבעל-קורא שקורא את הפרשה בטעמיה.

אך גם הלכות דתורה שבע"פ ששרשם במדות ומלכות דאצי' שרשם גם כן בשעשועים העצמיים ועל ידי הלימוד של ההלכות בשמחה ממשיכין גם כן בחינת תענוג הפשוט בבחי' זו"ג דאצי' שהוא כמו בחינת סעודה שלישית כו' וד"ל:].

הזמן הכי טוב לטעום מעין טעמי תורה שיתגלו לעתיד לבוא הוא בקריאת התורה של שבת, כאשר מקשיבים לבעל-קורא שקורא את הפרשה בטעמיה

לימוד הלכה

בטעמה, מתוך הבנה – כדרכו של אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו – הוא לימוד הלכה בשמחה שמביא את הגאולה

הלכות תורה שבעל פה הן המשניות^{צג} וכתוב ש"אין הגלויות מתקבצות אלא בזכות המשניות"^{צד}. הלימוד הזה עצמו, שמביא את הגאולה, את גילוי האלקות מטה-מטה, צריך להיות בשמחה (הפועלת את הגילוי^{צה}) – משנה אותיות נשמה^{צו}, נשמה היא מדרגת הבינה ("נשמת שדי תבינם"^{צא}) שפנימיותה השמחה. לימוד הלכה בטעמה, מתוך הבנה – כדרכו של אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו^{צב} – הוא לימוד הלכה בשמחה שמביא את הגאולה.

סיכום

אחרי הביאור יש קטע בו מסכם רבי הלל את הבחינות שנתבארו במאמר:

תוכן הענין בקצרה הנמשך משני דיעות הנ"ל שיש שני מיני אתדל"ת בשבת דמעלי שבתא עליות היסוד ועליות המל', ובשבתא ד'ומא שני בחי' אתדל"ע עונג הפרטי לתענוה"פ והמשכת תענוה"פ במדות. וכל זה הוא תוספת גילוי אור שבא מצד התכללותו במאור, ואחר כך ד' מיני גאולה שהוא בחי' אתדל"ע הבא ונמשך מצד אתדל"ת, והוא. א', בחי' העצמי המלוכש בחכ"ע. ב', בחי' העצמי המלוכש בעונג הפרטי שנמשך ומתלבש בחכ"ע. ג', בחי' העצמו' המלוכש בתענוג הפשוט שנמשך ונתגלה בעונג הפרטי. ד', שנמשך בחי' העצמות המלוכש בתענוג הפשוט מלמעלה למטה להתלבש גם בבחי' המדות ומל' דאצי' כו' וד"ל כנלע"ד בדרך אפשר.

כל הגילויים של שבת שייכים לאור, הנמשך על ידי שתי בחינות של אתערותא דלתתא וכנגדן שתי בחינות של אתערותא דלעילא, ואחר כך כל הגילויים הללו נמשכים בדרך של גאולה (בארבע בחינות, שהן כל ההמשכות הנ"ל), כאשר בגאולה

צג רש"י סוטה כב, א ד"ה "הלכות".

צד ע"פ ויקרא רבה ז, ג.

צה תו"א לז, ב; מו, ג. ובריבוי מקומות.

צו פע"ח שער הנהגת הלימוד פ"א.

צז איוב לב, ח.

צח ראה הקדמת בני המחבר.

— המשלימות ל־ס ברבוע (3600), ח פעמים (ממוצע כל דרגה) **מדות**. הממוצע של הכל הוא המדות, סוד ההמשכה של סעודה שלישית — בהן גם נמצאות ההלכות־המשניות (כפי שנתבאר לעיל) — תכלית כל המאמה, הקשורה לעצם הגאולה ובנין המקדש.

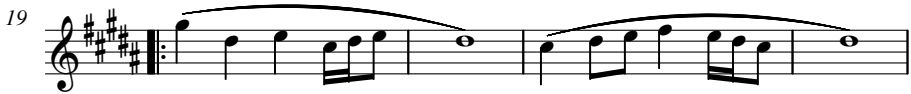
ובכ"ד, וד"ל.

בכל המדרגות נמשכת העצמות. ורמו לסיום: אם נדקדק נראה שנמנו במאמר שמונה מדרגות — **עצמות, תענוג פשוט, תענוג שבחכמה, חכמה, בינה**^{צט}, **מדות, יסוד, מלכות**

צט הבינה תמיד מצטרפת עם החכמה, שהרי הן "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין", ובפרט או"א עילאין (מוחין בעצם) נכללים בחכמה וישו"ת (המוחין השייכים למדות) נכללים בבינה (ראה מפרשי ס"י פ"א מ"ד

הַלּוּמֵד עַל מִנַּת לַעֲשׂוֹת | צִידָה לְדֶרֶךְ

- ◆ ה'חפצא' של הגאולה הוא המקדש וה'גברא' של הגאולה הוא המשיח.
- ◆ כיבוד הורים־שבת־גאולה הם כנגד רצון־תענוג־אמונה.
- ◆ עבודת בית המקדש היא למעלה מהשכל והיא נתפסת רק באמונה.
- ◆ כיבוד הורים־שבת־מקדש הם כנגד אברהם־יצחק־יעקב.
- ◆ הכח של "מח שליט על הלב" — המשכת מוחין במדות — פותח פתח ל"אתהפכא" אצל כל יהודי.
- ◆ בשביל עבודה אמתית צריך להחדיד את בטול הרצון הכללי עד לפרטי הפרטים.
- ◆ כיבוד הורים הוא המשכה מהמוחין שלהם לעצב את המדות של הילדים.
- ◆ ראשית תפקיד ההורים הוא לחנך לשמירת קיצור שלחן ערוך.
- ◆ שלש סעודות שבת הן עליה־עליה־המשכה: סעודת ליל שבת — עלית המלכות לחכמה. סעודת יום השבת — עלית החכמה לתענוג הפשוט. סעודה שלישית — המשכה מאמונה למדות ולמלכות.
- ◆ עליות שבת שייכות ללימוד פנימיות התורה — בעולם הזה (שמן ויין, "טעמו וראו כי טוב הוי") ובעולם הבא (שעשועים עצמיים, "עין בעין יראו").
- ◆ שמירת שבת פנימית היא זהירות מגאווה ושקר — הקפדה על שפלות ואמת.
- ◆ השפלות של שומר השבת מושכת את אור השבת להאיר בתוכו.
- ◆ ב"מעשה בראשית" יש הבדלה בין "מים עליונים" ל"מים תחתונים" אך ב"מעשה מרכבה" הם מחוברים.
- ◆ בשבת ניתן לחבר תענוג גשמי (מים תחתונים) ותענוג רוחני (מים עליונים).
- ◆ האמת של שבת היא החיבור בין היש והאין.
- ◆ **אב ואם** ועוד **מקדש** עולה **מורא־מורא** — מורא אב ואם ומורא מקדש.
- ◆ שתי הסעודות הראשונות בשבת הן זכר לעבר — שבת בראשית ומתן תורה — אך סעודה שלישית רומזת ל"יום שכולו שבת" לעתיד לבוא.
- ◆ תכלית המקדש היא המשכת גילוי עצמות ה' עד מטה־מטה, לעולמות התחתונים.
- ◆ את טעמי תורה שלעתידי לבוא אפשר לחוש בקריאת התורה ביום השבת.
- ◆ לימוד הלכות בשמחה — מתוך הבנת טעמי ההלכה — יביא את הגאולה.
- ◆ תכלית הכל היא המשכת האלקות במדות.

פרקי אבות

פרק ה', חשנה י"ג

הרע כסא לטוב

זה כסא לזה, כמו יד האדם המושיט דבר למעלה אז הוא בעצמו שם". כך מי שאינו נותן צדקה ומי שאינו הולך ואינו עושה, הם בבחינת החשך המדגיש את האור, ובזה הם עצמם נכללים בתוך נותני הצדקה וההולכים לבית המדרש.

ארבע מדות בסוד שם הוי'

ארבע המדות בנותני צדקה וכן ארבע המדות בהולכי בית המדרש מכוונים כנגד ארבע אותיות שם הוי' ב"ה, כאשר הדרגה התחתונה – "לא יתן ולא יתנו אחרים", "אינו הולך ואינו עושה" – היא כנגד המלכות (ה אחרונה בשם הוי'). דבר זה מובן רק לפי דברי הבעש"ט, שהדרגה התחתונה – השלילית לכאורה – גם היא מצטרפת לטוב, הרע כסא לטוב.

המלכות כוללת את כל חלקי העם (והרי "אין מלך בלא עם"), גם הרשעים הרחוקים ביותר (כל הצבור ר"ת צדיקים בינונים ורשעים). כאשר מעלתם של הקרובים, הצדיקים רואי פני המלך, ניכרת ומובלטת 'על רקע' מציאותם של הרחוקים הנפרדים שגם הם נכללים בהכרח במלכות.

ביתר ביאור, המושג 'רע' עצמו אינו בהכרח רע גמור, אלא רע במשמעות של דרגה נמוכה-תחתונה, כמו "מלרע" בארמית (מלמטה)², וזו המשמעות של רע בספירת המלכות הנצבת בתחתית סולם הספירות ובכך נותנת כיוון ומשמעות לכל הספירות שמעליה. בפרט, מעל המלכות עומדת ספירת היסוד הנקראת טוב, "אמרו צדיק כי טוב", ומשום כך המלכות היא "הרע [התחתון] כסא לטוב [היסוד]".

אַרְבַּע מְדוֹת בְּנוֹתַי צְדָקָה: הַרְצָה שְׂיִתֵּן
וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיִם, עֵינֵינוּ רָעָה בְּשֵׁל אַחֲרָיִם.
יִתְּנוּ אַחֲרָיִם וְהוּא לֹא יִתֵּן, עֵינֵינוּ רָעָה
בְּשֵׁלוֹ. יִתֵּן וְיִתְּנוּ אַחֲרָיִם, חֶסֶד. לֹא יִתֵּן
וְלֹא יִתְּנוּ אַחֲרָיִם, רְשָׁע.
אַרְבַּע מְדוֹת בְּהוֹלְכֵי בֵּית הַמְדְרָשׁ. הוֹלֵךְ
וְאִינוֹ עוֹשֶׂה, שְׂכָר הַלֵּיכָה בְּיָדוֹ. עוֹשֶׂה
וְאִינוֹ הוֹלֵךְ, שְׂכָר מַעֲשֵׂה בְּיָדוֹ. הוֹלֵךְ
וְעוֹשֶׂה, חֶסֶד. לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה,
רְשָׁע.

המפרשים שואלים על המשנה הראשונה: הרי אחד מהארבעה הוא הרשע שאינו נותן ואף אינו רוצה שיתנו אחרים, ואם כן כיצד אפשר למנות "ארבע מדות בנותני צדקה"? וכן קשה במשנה השניה, מדוע מי שאינו הולך ואינו עושה נכלל בארבעה "הולכי בית המדרש"?

ופירש מורנו הבעל שם טוב³: זהו סוד "הרע כסא לטוב", ומסביר "יש תועלת ויתרון לאור מן החשך, דהיינו מעלת יתרון האור ניכר מצד החשך, וכן החכם מצד הטיפש, וניכר מעלת הצדיק מצד הרשע, והתענוג מכח הנגע והיסורין, ומעלת הדעת נודע מכח השכחה, אם כן נעשה

נערך ע"י יוסף פלאי, לפי רשימת הרב.

א. כתר שם טוב קפח. וראה סוד הוי' ליראיו, שער "הרע כסא לטוב".

ב. כמו שמבאר הרב המגיד.

קול שמחה

פרשת עקב

סוד השכחה

עֵמֶר בְּשׂוּדָה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתּוֹ לְגֵר לְיִתּוֹם וְלְאִלְמָנָה יִהְיֶה¹ – כשם שעומר גדול וחשוב (בגודל סאתיים) אינו שכחה, מפני שעתיד להזכר בו, כך כאשר עובד ה' שוכח לרגע מה' אין זו שכחה.

פנים ואחור

נמשיך להתבונן בסוד השכחה בעקבות דברי הרבי ר' בונם. הזכרון והשכחה הם זה לעומת זה, כמו "זכור את אשר עשה לך עמלק... לא תשכח" (ופירשו חז"ל "זכור, בפה. לא תשכח, בלב"). הזכרון והשכחה הם בסוד פנים ואחור – מה שנמצא בפנים ומול הפנים הוא זכור ועומד (כמו "לזכרון בין עיניך") ומה שנמצא באחור נשכח ונעזב (כמו שעמלק מזנב באלו שנמצאים באחור, "כל הנחשלים אחריך"), כמו שנאמר במצות שכחה "שלפניו אינו שכחה ושלאחוריו שכחה"², כאשר המעבר בין הפנים לאחור הוא בכתפיים, השכם

הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי שְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקֹּתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶה הַיּוֹם³. פעם אחת, כאשר ישב הרבי ר' בונם זצ"ל זי"ע, אצל רבו החוזה מלובלין זצ"ל זי"ע, הרהר החוזה בקול ואמר, כתיב, השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך, איך זה יתכן, שאדם ילוד אשה, לא יקרה אצלו שישכח את השי"ת, אפילו פעם אחת בכל ימי חייו? ונמצא אם כן עובר על לאו ד'לא תשכח! כי הרי בכל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה! השיב לו הרבי ר' בונם זי"ע, שאפשר לתרץ הדבר בדרך זו, דהנה ידוע הדין אצל שכחה, שאם שכח עומר של סאתיים אינו חשוב שכחה². מפני שעומר גדול כזה הוא דבר חשוב, ועתיד להזכר ממנו לאחר זמן מה וישוב לקחתו, לכן אין עליו דין שכחה. וכגם בשכחה הנוגעת לגבוה. אם הוא צדיק ועובד ה', ומקיים תמיד, שויתי ה' לנגדי תמיד, כי אז אפילו אם לפעמים נשכח ממנו לרגע קט – אין זה נקרא שכחה [כי עבודת השי"ת גדולה וחשובה אצלו, כמו עומר של סאתיים]³. השיב לו החוזה זצ"ל זי"ע, החייתיני בדבריך⁴.

הרבי ר' בונם משווה בין איסור שכחת ה' למצוות שכחה, "כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְּשׂוּדָה וְשָׁכַחְתָּ

ה דברים כד, יט.
1 דברי ר' בונם קשים לכאורה. שהרי במפרשי המשנה מבואר (ע"פ הירושלמי) שעומר שיש בו סאתיים אינו שכחה מטעמים אחרים, כי אי אפשר ליטלו בבת אחת או שנחשב גדיש. ויותר פשוט להביא ממשניות אחרות בהן הטעם ברור מפני שעתיד להזכר בו, כמו פאה פ"ז מ"א "כל זית שיש לו שם בשדה" ופירש הרע"ב "דכתיב ושכחת עומר בשדה, עומר שאתה שוכחו לעולם יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן". ויתכן שדברי ר' בונם נמסרו מפי השמועה שלא בדקדוק.
2 פאה פ"ו מ"ד.

נערך ע"י יוסף פלאי. שיעור (טלפוני) י"ג מנחם אב תשפ"ג, כ"ה שנים לרצח שני הבחורים הצדיקים שניאור שלמה ליבמן והראל עד בן נון הי"ד.
א דברים ח, יא.
ב פאה פ"א מ"ו.
ג הוספת המביא לבית הדפוס בספר קול מבשר.
ד שוח שרפי קדש.

הרבה יותר: ההשוואה בין איסור שכחת ה' למצות שכחה ("ושכחת ושכחת") מלמדת שמה שהצדיק שוכח לרגע מה' הוא כמו "מצות שכחה" ("כמה גדולה מצות שכחה" המתקיימת דווקא בלא כוונה^ט)!

כלומר, כשם שמצות שכחה כפשוטה היא שכחת בעל הבית את העומר כדי שהעניים יזכו בו, כך בשכחת הצדיק את ה' לרגע־קט הוא גורם זכות לאנשים אחרים. כך מבואר שהירידה־הנפילה היחסית של הצדיק ממדרגתו באה בהשגחה פרטית כדי להעלות אחרים, "שבע יפול צדיק וקם" – על ידי נפילת הצדיק (החוזר וקם מיד) יש קימה־עלייה לאחרים – וכן נפילת הצדיק שלא לחשוב על ה' ("לא יחשב ה'"), בחינת חטא ועוון יחסית אליו ("לו עון"), גורמת לאחרים להתקשר אל ה' ולזכור אותו.

ופירוש הדבר: ברגע השכחה, הצדיק 'משליך לחלל העולם' את זכרון ה' שלו, את חבל ההתקשרות העצמית שלו בה', ואזי יכולים לזכות בנקודה היקרה הזו הרבה אנשים אחרים. הצדיק הוא בעל הבית העשיר ששדהו מלאה עומרים, "רב תבואות בכח שור", והנה אירע שהוא שכח עומר אחד – ומיד זוכים בו העניים, הגר היתום והאלמנה. כל הרחוקים מהתודעה האלקית של "שויתי ה' לנגדי תמיד", הנמצאים בחשך השכחה, באחור, מקבלים כעת מהצדיק המזכה אותם בתודעה של זכרון ה', בחינת אור הפנים, זיק של זכרון ש"יש ה' בעולם", יש מנהיג לבירה.

ורמו יפה בכל זה: **שכחה ועוד גר יתום אלמנה** = 1118, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד". התכלית היא "שמע ישראל", שמיעה־הבנה של אסיפה וקיבוץ כל ישראל (כמו "וישמע שואל את העם"), כולל הרחוקים ביותר, את האמונה הטהורה באחדות ה', בזכות מצות שכחה.

אכן, הכל תלוי במדת הענוה של הצדיק, בכך

(סוד העיר שכם) – כמו שמודגש בשרשים **שכח שכם** – מה שנשכח מוטל לאחור, לאחור השכם. שכחת ה' נובעת מגאווה, כמפורש בפסוקים בפרשתנו "השִׁמְר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ... פֶּן תֵּאכַל וְשָׂבַעְתָּ... וְרָם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (המלה "ושכחת" כתובה רק כאן ובמצות שכחה, "ושכחת עמר בשדה", סיוע ל'גזירה שוה' של ר' בונם). כאשר יש ישות, גבוהות בלב, זהו גורם השכחה. כלומר, הגבוהות משליכה את התודעה לאחור, מהפנים־הזכרון אל האחור־השכחה.

עתיד לזכור

בפשטות, ר' בונם אומר לרבו החווה שאמנם יש שכחה אך אין זו שכחה גמורה.

הרי "אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא". לכן תתכן שכחה כלשהי גם אצל צדיק ועובד ה', שבדרך כלל מקיים "שויתי ה' לנגדי תמיד", ומכל מקום סוף סוף הוא "ילוד אשה" ומועד לשכחה, ודאי יש לו צד כלשהו של 'אחור' המשכית. כך פירש הבעש"ט את הפסוק "אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון" – אשרי אדם כזה שכאשר מפסיק לרגע לחשוב על ה' הדבר נחשב לו (בעיני עצמו) לעוון^י. הרי שגם הצדיק עלול לשכוח אלא שמיד הוא חוזר וזוכה.

יש לדייק יותר: לכאורה, מה מועיל שהצדיק עתיד בסוף להזכר? ומה עם רגע השכחה עצמו? לרגע אחד העומר היה שכוח! אלא שמה שעתידים לזכור אותו אינו בגדר שכחה גם ברגע הזה. אמנם במודע נראה שיש שכחה, אבל בעומק הדעת, בלא־מודע, הקשר לא נותק. גם ברגע השכחה עצמו, קיים זכרון נעלם, וחזקה עליו שהוא יחזור מהעלם אל הגילוי, מהלא־מודע בחזרה אל המודע.

מצות שכחה של הצדיק

בעומק, נרמז כאן (בדברי הרבי ר' בונם)

ט ילקוט שמעוני רות תרד. תוספתא פאה פ"ג.
י ראה בעש"ט עה"ת פרשת לך לך אותיות ח, יב. אור תורה תהלים רמב.

ח דגל מחנה אפרים פרשת ויקרא ד"ה אשר נשיא יחטא.

ממנו לדרג את ה', בהיותו ילוד אשה (ובהכרח יש לו צד של 'אחור', בעצם המציאות הגשמית של העולם הזה).

אם כן, לכאורה הרב ותלמידו, החוזה ור' בונם, היו יכולים להניח את דעתם ולומר שהצדיק אינו עובר על שכחת ה' כיון שודאי אינו עושה זאת ברצונו!

שלא ברכו בתורה

אכן, למרות החומרה בשכחת התורה ("השמר לך ושמר נפשך מאד"), שכחת ה' היא יותר 'עדינה', ויותר קשה להשמר ממנה. לכן אע"פ שניתן ללמד זכות על הצדיקים שאינם שוכחים את ה' מרצונם, מכל מקום הוקשה הדבר לחוזה ור' בונם. היה ברור להם שהדרישה לזכור את ה' תמיד היא יותר עמוקה ונוקבת!

כאן אנו מגיעים לנקודה עמוקה: גם תוך כדי עסק התורה עצמו עלול האדם להגיע לשכחת ה'! כך מפורש בדברי חז"ל שהחורבן היה על "שלא ברכו בתורה תחילה"¹, היינו שלמדו תורה ללא קישור עם ה' נותן התורה (כלשון ברכת התורה "ונתן לנו את תורתנו... ברוך אתה ה' נותן התורה"), "כל האומר אין לו אלא תורה, אפילו תורה אין לו"². ומכאן הזהירו גדולי החסידות שגם כשאדם עוסק תורה עליו להפסיק מלימודו מדי פעם ולהתבונן בדבקות בה³ (וזו הכוונה האמיתית של לימוד "תורה לשמה", להדבק בה').

ואע"פ שלכאורה יש לטעון: הרי ה' צוה ללמוד תורה, "והגית בו יומם ולילה", וכיצד

שהוא חושב ששכחת ה' לרגע-קט היא עוון, ומיד הוא עושה עליו תשובה ומתחזק בזכרון ה'. הוא לא נופל בגאווה, "ורם לבבך ושכחת", מדת השפלות שלו שומרת עליו להיות זכור כל הזמן (זכרון נעלם גם בעת השכחה), וכך הוא מברר שאדרבה מה שנשכח, "ושכחת עמר בשדה", היה כדי לחזור ולהזכר בה' ביתר שאת, ולהעלות עמו את כל העולם.

שכחת התורה

נחזור לקושי של החוזה מלובלין, כיצד ניתן להשמר מהעבירה של שכחת ה'. והנה, בפשטות, יש תשובה לזה במשנה מפורשת: רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפילו תקפה עליו משנתו? תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, הא אינו מתחייב בנפשו עד שישב ויסירם מלבו⁴.

זהו איסור שכחה נוסף, בפרשת ואתחנן: "רַק הַשְּׁמֵר לָךְ וְשָׁמֵר נַפְשֶׁךָ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהִדְעָתֶם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ"⁵, בלשון דומה מאד לאיסור שכחת ה' שאנו עוסקים בו, ואפילו ביתר חומרה "רק השמר לך ושמר נפשך מאד". אם כן, יש לומר שכשם שאיסור שכחת דברי התורה מתייחס רק למי ש"יושב ומסירם מלבו" – מתוך כוונה ורצון (או לפחות מתוך פשיעה, שלא חזר על לימודו וכיו"ב)⁶ – ולא למי ששכח מתוך אונסו, "תקפה עליו משנתו" (מתוך קושי אמיתי), כך איסור שכחת ה' הוא רק במי ששוכח בפשיעה ולא למי ששכח מתוך אונס, כאשר "תקף עליו העולם", עלמא דשקרא המעלים על ה' התגבר עליו והשכיח

1 ד נדרים פא, א. לכל זה ראה בספר מחול הכרמים פי"א ואילך.

2 יבמות קט, ב.

3 פרי הארץ מכתב ו "ובעת הלימוד בגמרא ופוסקים יראה בכל שעה ושנים לדבק את עצמו בהש"ת וליראתו שיהא לימודו בלתי לה' לבדו". תניא פמ"א "וכן בהכנה זו יתחיל ללמוד שיעור קבוע מיד אחר התפלה וכן באמצע היום קודם שיתחיל ללמוד צריכה הכנה זו לפחות כנודע שניקר להכנה לשמה לעכב הוא בתחיל הלימוד בכינונים... וכשלומד שעות הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל שעה ושעה עכ"פ, עיין שם.

4 יא אבות ג, ח.

5 יב דברים ד, ט.

6 יג ראה מפרשי המשנה שם. וראה שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות תלמוד תורה ב, ז, ושם בקונטרס אחרון פ"ג אות א.

אדרבה, כאשר הצדיק עוסק בגשמיות מתוך כוונה נכונה, "כל מעשיך יהיו לשם שמים", ויותר מזה "בכך דרכיך דעהו" – כשהוא אוכל ועוסק במשא ומתן וכו' מתוך דבקות בה' – אזי יש פחות סכנה שישכח את ה'! הרי הוא יודע שהעולם מצד עצמו מעלים על ה', ובכוונתו הוא מעלה את מציאות החולין ודבק בה' בכל דרכיו. דווקא כשהצדיק עוסק בתורה, מתגנב ללבו החשש שהתורה תהיה עבורו כדבר נפרד, ויעסוק בחיצוניותה ללא התקשרות מספקת לה' נותן התורה (בגלל פגם דק שיש בו, של גאות ורום לבב).

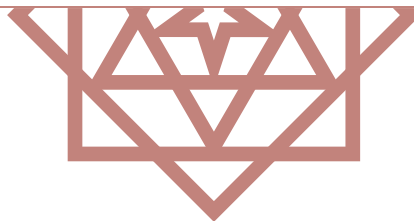
לכן עסקו החוזה ור' בונם בבירור הסוגיה הזו, כיצד נשמרים באמת משכחת ה' יתברך. ורמז נאה בשמות הצדיקים: השם המלא של הרבי ר' בונם (שנודע גם בשם משפחתו, בהיותו עוסק בענייני העולם ומקיים "בכל דרכיך דעהו"), כפי שמקובל לכתוב^ט, הוא **שמחה בונים בונהרד** שעולה **תשכח**! נחבר לזה את שם החוזה, **יעקב-יצחק** (והוא גם שמו של "היהודי הקדוש", תלמיד החוזה ורבו המובהק של ר' בונם) ונקבל 1118, **"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"** (שעולה **שכחה גר יתום אלמנה כנ"ל**).

יט הכתיב המדויק הוא בונם חסר יו"ד, כמובא בפוסקים בשמות גיטין. ומכל מקום מנהג העולם לכתוב גם בונים ביו"ד. וראה דבר יפה בבית שמואל, שמות אנשים ונשים (סימן קכט), אות ב "שם בונם הוא נקרא ע"ש בנימין והוא נקרא ע"ש בן אוני לכן קורין אותו שמחה".

יתכן שהלימוד ירחיק מה? ובכלל, הרי באמת "אורייתא וקוב"ה כולא חד" ואם כן הדבקות בתורה היא הדבקות בה'. חכמת התורה היא חכמת ה' (ש"הוא ודעתו אחד") וכשאדם עוסק ב"שכל התורה" הרי הוא מתאחד עם חכמת ה'! איך יתכן שלימוד התורה ינתק את האדם מה? ואיך אפשר להזהיר להפסיק מהלימוד?!

כך אכן טענו בעבר כנגד ראשוני החסידות^י. אך האמת היא שודאי מצד "דעת עליון" התורה מתאחדת לגמרי בה', אבל מצד "דעת תחתון" שאנו נתונים בה אין זה בגלוי. האדם המרגיש עצמו "יש ודבר נפרד", בגאותו וברום לבבו, עלול לשכוח את ה' ("ורם לבבך ושכחת") גם בעת העיסוק בתורה, ואף עלול שלימוד התורה עצמו יפיל אותו, באמרו בגאווה "אני לומד תורה", מתוך זחיחות דעת^י, ועד שיגיע לידי שהתורה עצמה "נעשית לו סם המות" ממש. לכן צריך תמיד להזהר משכחת ה', גם בשעת לימוד התורה, ואם מרגיש לרגע זחיחות הדעת מיד יעשה תשובה ויקיים בעצמו "אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון".

יז ראה בספר נפש החיים שער ד לגבי פירוש "תורה לשמה". אכן גם הוא כתב שם (פ"ז) "וכן באמצע הלימוד הרשות נתונה להאדם להפסיק זמן מועט טרם יכבה מלבו יראתו ית"ש שקיבל עליו קודם התחלת הלימוד" (וכיוון בזה ודאי לדברי אדמו"ר הזקן בספר התניא שהיו לנגד עיניו כנודע). יח כמו ראב"ש שבא מבית רבו "והיתה דעתו גסה", תענית כ, א.

הסיפור החסידי

הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ) | טוב מעט לצדיק

הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ), נולד בג' באב תרצ"ז לאברהם משה שטיינזלץ, מצאצאי האדמו"ר הראשון מסלונים, ורבקה לאה לבית קרוקוביץ' צאצאית רבי יצחק מוורקא. בשנות העשרה שלו חזר בתשובה, למד במקביל באוניברסיטה העברית ובישיבת תומכי תמימים בלוד. בגיל 28 פתח בביאור התלמוד. בשנת תשכ"ה נישא לחיה שרה, בתו של הרב חיים הלל אזימוב, ולזוג נולדו בת ושני בנים. הרב היה חסיד חב"ד ונפגש עם הרבי ב'יחידות' אף בשנותיו האחרונות, אך הושפע גם מבית קוצק ועמד בקשר קרוב עם האדמו"רים מגור. חיבר למעלה מ-400 חיבורים, בעיקר בפרשנות התלמוד, המקרא והחסידות. בתשע"ז עבר אירוע מוחי קשה וחדל מלדבר, אך המשיך בעבודתו באמצעות כתיבה. ב"ז באב תש"פ נפטר, ונקבר בחלקת חב"ד בהר הזיתים.

הר ציון, בדיוק מול גשר הסינמטק, הוא עצר לרגע לנוח ואני כמובן עשיתי את אוזני כאפרכסת. הרב עדין התבונן מאושר בירושלים היפה להלל. כל משכנות שאננים מולנו, טחנת הרוח של משה מונטיפיורי, מלון המלך דוד, בניין ימק"א. תבין משהו, הוא אמר לי. קראתי עכשיו בניו יורק טיימס שהגורם המרכזי האחראי לא רק לכל מחלות גופנו ונפשנו, אלא גם לרוב צורות ההתנהגות והתגובות האוטומטיות שלנו, יסודו בגנטיקה שלנו. 95% לא פחות, ממי שאנחנו, הוא הסך הכל המצטבר של כל המטענים הגנטיים שאנחנו נושאים בקרבנו. לכן, זהו החלק הפחות חשוב. החלק החשוב הוא אותם 5% הנתרים שבהם יש לך ולי בחירה חופשית! אז תסתכל כעת שוב, כמה יופי, כמה תורה, כמה מדע, כמה תרבות, כמה שירה ואמנות, הצלחנו לעשות כאן עם 5% בלבד! ואתה, דע את אשר לפניך.

החסידות ידועה כמבקרת גדולה של השכל, וחובבת מובהקת של האמונה. היהודים הפשוטים שאהב הבעל שם טוב, וגם לימד אותם שכל של תורה בהתאם לדרכם, התאפיינו בהרבה

סיפור יונדב קפלון: לפני שנים רבות, בתחילת דרכי בתחומי הייעוץ, שאלתי את הרב עדין לדעתו בקשר לשני מקצועות שמרתקים אותי עד היום: עולם הידע האסטרולוגי והפילוסופיה של ההומיאופטיה הקלאסית. הוא השיב לי שיש בחוכמת קדמונינו הרבה התיחסויות משמעותיות לכל מיני ניסיונות של האדם לפענח את מסתרי קיומו, ושכדאי לי להתחיל ללמוד עליהם במקור. כמו כן ציין שכל הניסיונות הללו אכן מעניינים מאד. לא נחה דעתי והפצרתי בו לגלות לי: אבל מה אתה חושב על כך באופן אישי? "טוב, אז אם באופן אישי, אומר לך בגילוי לב: יש בי, למען האמת, כל כך מעט אמונה, שאני מעדיף לשמור אותה לדברים החשובים".

פגישתנו האחרונה התרחשה בהפתעה, באחת הפעמים האחרונות שבהן צעד עדיין לאטו כשהוא עטוף בטלית בבוקר יום השבת, מביתו שבמושבה הגרמנית עד לבית הכנסת "צמח צדק" שבעיר העתיקה. שם, בשביל המתפתל של מעלה

אותו מעט יכול להחזיק את המרובה: שכל של תורה ושכל של עולם, מצוות אין ספור ואהבת ישראל ללא גבול... אך הוא אכן מעט מדי, מכדי לפרנס מכוחו אמונות תפלות לסוגיהן. אם נמשיך בדימוי בין אמונה ליראת שמיים, ניזכר בדברי אבי הבעל שם טוב אליו: אל תפחד משום דבר, רק מה' יתברך. כשם שהיראה ראויה רק לה', כך גם האמונה ראויה רק לדברים החשובים באמת. תכונת ה"מעט" של האמונה נועדה ל**מעט** את כל האמונות הזרות והתפלות.

אמנם, ישנו עניין אמיתי להיות כ"פתי המאמין" בענייני תורה ויראת שמיים. לא נועדנו להתענות בספקות כל חיינו, ולנסות להוכיח ולאמת בשכל כל פרט אפשרי. אך זהו רק לאחר ההכרה, שדווקא עניינים אלו הם "ניכרים דברי אמת", וכל השאר שייך לאמונה טפלה. זהו סוד "פרוזת תשב ירושלים", ראשי תיבות פת... כאשר מאירה היראה השלמה, ירושלים, ניתן להרגיש ביטחון גמור בתוך הקדושה (כפשט הפסוק, המתאר את הגנת ה' על העיר וחוסר הצורך בחומה), וספקנות העומדת על המשמר מחוצה לה.

את אותו העיקרון ניתן לראות בדברי הרב עדין על התורשה והבחירה: העיתון אמנם טען כי תשעים וחמישה אחוזים מהמעשים שלנו אינם בחיריים, אך יותר מסתבר שמדובר בתשעים ותשעה... הרבה יותר מגנטיקה משמעותית ידיעת ה' והשגחתו, הפועלות על האדם ללא הרף. רבי עקיבא אמר "הכל צפוי והרשות נתונה" – מצד "דעת עליון" יש כאן נשיאת הפכים של ידיעה מלאה ובחירה מלאה. אך אם נרצה 'לכמת' את הדברים, בכח המדמה האנושי, נאמר ש"הכל צפוי" היינו תשעים ותשעה אחוזים המוכתבים מלמעלה ו"הרשות נתונה" היינו אחוז אחד בחירה. אך מהו החלק החשוב? על היהודי לחוש ש"בחד קטירא אתקטרנא, ביה אחידא ביה להיטא". אנו דבקים באחד, באחוז הבחירה הבודד שניתן לנו משמיים, והבחירה

אמונה תמה ומעט מאוד שכל. אבל התמהיל שמוצג בסיפור, של הרבה שכל ומעט אמונה – כמה יהדות יכולה לצמוח מחיבור כזה? אמנם מי שהכיר את הרב עדין, יודע שהרבה מאוד... ביאורים ופירושים, שיעורים וחיידושים, ועולם שלם של הבנה שנפתח וממשיך להתפתח. אולם איך זה ייתכן?

השאלה הזו יכולה להיפתר, אם נזכור דבר אחד: האמונה האמיתית, גם אם היא "רזה" ומינימלית כלפי חוץ, בתוכה היא אוצרת אור אין סוף של דבקות ומסירות נפש. השכל, כמה שיראה עשיר, צבעוני וגדול, אין בו אלא מה שיש בו בגלוי – וזה לחלוטין לא הרבה, ביחס לאור האלוקי הבלתי מוגבל.

"חדשים לבקרים רבה אמונתך", אומר הפסוק עליו מתבססת תפילת "מודה אני". כאשר יהודי קם משנתו, לפני שהספיק לחשוב ולהתבונן, הוא מבטא במשפט אחד את כל האמונה הרבה האצורה בו. אך כיצד משתלבת האמונה הזו עם השכל שבא אחר כך? פתגם חסידי ידוע גורס, כי מתנגד הוא גבול [שכל], חסיד הוא בלי גבול [אמונה], אך רבי, שדרגתו היא היעוד שעל כולנו לצפות לו, הוא בלי גבול בגבול: אור האמונה המאיר בכל פרט ופרט שבכלי השכל.

נביא דוגמה מתחום שונה מעט: בדברי חז"ל מופיע המשל, כי תורה בלי יראת שמיים דומה לחיטה שלא עורבה בה אדמת מלח. האדמה המלוחה אולי מעטה ביחס לתבואה, אך היא משמרת אותה מפני תולעים – ובלעדיה לכל המזון האגוד אין ערך. כך גם האמונה היא תמצית חזקה כל כך, שכמות קטנה ממנה מסוגלת לשמור ולהפריח שכל עצום ורב. אכן, בגלוי שייך ה'מעט' הזה דווקא ליהודים, עליהם נאמר: "כי אתם המעט" – אתם אלה שאותו 'מעט' שייך אליכם, ו"אין אמונה בגויים". אך באופן נעלם, לכל אדם ישנו "מקיף רחוק" (לכל הפחות) של אמונה, מכוחו הוא מסוגל להתגייר ולהפנים את אמונת ישראל.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

למה נעלמים לי הפצים?

לאחרונה נעלמים לי דברים מהבית, בצורה שאין לה הסבר רציונלי. גם סגולות למציאת חפצים שניסיתי, לא ממש עזרו. הדבר היחיד שעולה בדעתי כהסבר לתופעה הוא שה' מראה לי שהעולם פחות מוצק וקבוע ממה שאני חושב... האם יש משהו שאני יכול לעשות כדי לעצור את התופעה המתסכלת הזו?

מענה:

הכלל הגדול הוא "עבדו את ה' בשמחה". צריך להיות שמח תמיד. שמח בעבודת ה', שמח שאתה יהודי וכו', לחייך על כל מה שקורה, גם בדברים הקטנים כמו העלמות של חפץ מהדירה וכיוצא בזה – שכן העיקר הוא שה' נמצא אתך תמיד ונותן לך

בריאות לעבדו בשמחה (וכמובן, את ה' והרגשת נוכחותו אתה אף פעם לא מאבד)! שתבשר בשורות טובות (גם בתופעה הזו, שבוודאי תחלוף במהרה...).

נוער חסר תקווה?!

אני עובד במוסד מסוים לבני נוער שחוו חיים קשים, ביניהם כאלו שנראה ש"אין להם סיכוי" – הם שקועים כל כך עמוק בקשיים שלהם – טראומות, בעיות נפשיות, דפוסי התנהגות רעים, התמכרויות כבדות וכו', עד שאי אפשר לראות, בדרך הטבע, שהם יצאו מזה אי פעם. כמובן, הדבר מייאש ומדכא בעיני.

הצוות המקצועי במוסד ממליץ 'לזרום' עם המקום של הנערים, ולעזור רק במה שהם רוצים כרגע, בלי להכניס לקשר אותם את הרצון

שלי בשינוי פנימי ומהותי. בתחושה שלי זהו יאוש ויותר על הרצון לגאולה של הנערים, והסתפקות בעזרה קטנה שלא תוציא אותם מהמקום בו הם נמצאים. כיצד עלי לפעול?

מענה:

העיקר לדבר עם הנערים על מציאות ה', על כך שה' נמצא, מקשיב לתפילותינו ועונה לנו ולכן "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'" – תקוה אחר תקוה, רק הוא יתברך הכתובת האמיתית כו'. כתוב "בלבתי ידח ממנו נדח", דהיינו שאין מצב של מקרה אבוד לגמרי ח"ו. צריך להכנס לראש של הנער, להבין איפה הוא נמצא ובמקום הזה דוקא להכניס את ה', שהרי "לית אתר (בנפש) פנוי מיניה". תבשר בשורות טובות!

יתר האחוזים (והרמז: אחוז אחד בחירה עולה עשר פעמים הוי' – שלמות של גילוי ה' בכל שיעור הקומה).

בבחירה עצמה היא הבחירה האמיתית: לדבוק במעט הכמות ורב האיכות האין סופית, שכאשר מסתכלים במבט הנכון, משמעותי ומכריע מכל

במח שָׁלְנוּ מִנְגָנוֹן חָשׁוּב וְחִיוֹנִי – כַּח הַרְכוּז. בְּשִׁפְתַי הַחֲסִידוֹת הוּא מְכַנֶּה כַּח הַדַּעַת. הַרְכוּז הוּא הַיְכָלֶת לְשִׁים אֶת כָּל הַמַּחְשְׁבוֹת שֶׁלְנוּ בַצַּד, וְלִהְתַּמְקֵד בְּעֵינָיו בּוֹ אָנוּ רוֹצִים לַעֲסֹק. לְרַב הַיְלָדִים אִין בְּעִיָה עִם כַּח הַרְכוּז. הַמּוֹרָה מְדַבֵּר וְהֵם קְשׁוּבִים לְדַבְּרוֹ.

”אָבֵל לֹא אֶצֶל כָּלֵם הַדָּבָר כָּל כֹּף פְּשׁוּט. יֵשׁ יְלָדִים שֶׁמֵּמֶשׁ מִתְקַשִּׁים לְהִתְרַכֵּז. תִּנְסָה לְדַמְיוֹ: מָה יִקְרָה אִם לְתוֹךְ הַכֶּתֶה שֶׁלָּךְ תִּכְנֵס צִפּוֹר בְּאִמְצַע שְׁעוֹר, וְתִתְחִיל בְּמַסַּע תְּעוּפָה מְקִיר לְקִיר? מֵהוּמָה. הַשְּׁעוֹר יִפְסֹק מִשׁוּם שֶׁכָּל הָעֵינַיִם יִפְנוּ לְעֵבֶר הַצִּפּוֹר הַמְעוֹפֹפֶת, וְהַרְכוּז שֶׁל הַתְּלַמִּידִים יוֹסֵט מְדַבְּרֵי הַרַב לְמַחְזָה. זֹהוּ בְּעֵצֶם הַשָּׁחַת דַּעַת, וְיֵשׁ תְּלַמִּידִים שֶׁמֵּמֶשׁ סוּבָלִים מִמֶּנָּה. עֲבוּרִם כָּל שְׁעוֹר הוּא מְלַחֶמָה בְּתוֹךְ הָרֹאשׁ עִם צִפּוֹר שֶׁעָפָה. אֲנִי, לְפַעֲמִים הַהִסָּחָה אִינָה קְבוּעָה, אֲלֹא זְמַנִּית, וְהִיא עֲלוּלָה לְנִבֵּעַ מֵאֲרוּעַ מְסַעִיר שֶׁמְטָרִיד אֶת הַיְלָד, וְזוֹ הַסָּבָה שֶׁרְצִינוּ לְדַבֵּר אֶתָּךְ וְלִשְׁמַע מָה בְּדִיוֹק מְפָרִיעַ לָךְ”. סִיִּם אָבֵא.

דְּבָרוֹת אֶחָדֵךְ

מְסַפֵּר עַל אֶחָד מִחֲכָמֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהָיָה בָּקִיא בְּמִדְעִים וְנִחְשָׁב לְאִישׁ מוֹרֵם מְעַם, שֶׁנִּתְפַּס פְּעַם בְּקִלְקֵלָתוֹ עַל יְדֵי תְּלַמִּידוֹ. בְּסִתְרָה, בְּמִקּוֹם בּוֹ הָיָה בְּטוֹחַ כִּי אִין רוּאָה, הוּא עָשָׂה מַעֲשֵׂה מְכַעֵר. ”מִמָּה צְפִינוּ לְהִתְנַהֵּג יוֹתֵר מִסִּרְיָת”, הִקְשׁוּ עֲלָיו תְּלַמִּידוֹ. ”וְכִי

שֶׁהוּא לֹא כָּל כֹּף בְּעֵינַיִם”, עוֹנֶה אָבֵא. לֹא יָפָה לְצוֹתֶת לְשִׁיחוֹת שֶׁל הַהוֹרִים, אָבֵל מָה לַעֲשׂוֹת שֶׁאִנִּי לֹא נִרְדָּם וְהֵם מְדַבְּרִים בְּקוֹל בְּסֻלוֹ... לֹא הַבְּנִיתִי. עַל אִיזָה מוֹסָף הֵם מְדַבְּרִים? וּמָה הִקְשֶׁר בְּכָלֵל בֵּין יְלָד בְּתַלְמוּד תוֹרָה לְמוֹסָף? בְּקִשֵׁי אֹפְנִים יֵשׁ לִי...

בְּשִׁיחָה לְמַחְרַת עִם הַהוֹרִים כְּבָר הַבְּנִיתִי יוֹתֵר. הַמַּחְנֵךְ שֶׁלִּי הִתְקַשֵּׁר לְדוּחַ לָהֶם עַל יְרִידָה בְּלִמּוּדִים בְּתַקּוּפָה הָאֲחֵרוֹנָה. הוּא טוֹעֵן שֶׁהִירִידָה אִינָה רַק בְּצִיּוּנִים, כֹּף שֶׁהִבְעִיָה אִינָה חֲסֵר בְּחִזְרוֹת לְקִרְאָת הַמְּבַחֲנִים, אֲלֹא בְּעֵקֶר בְּהִקְשָׁבָה בְּעַת הַשְּׁעוּרִים. ”הוּא נִרְאָה טָס בְּעֵינַיִם”, טַעֵן בְּאִזְנֵיהֶם. ”זֶה נְכוּן?”, שֶׁאֵלּו הַהוֹרִים. אֲשַׁרְתִּי אֶת הַנְּתוּנִים. ”בְּזִמּוֹ הָאֲחֵרוֹן קִצַּת יוֹתֵר קֶשֶׁה לִי לְהִתְרַכֵּז. אָבֵל מָה הִקְשֶׁר לְמוֹסָף שֶׁל הַמַּחְנֵךְ מֵאֶתְמוֹל?”, הִקְשִׁיתִי. ”מוֹסָף? אִיזָה מוֹסָף? רְזִי”, אָבֵא וְאָמַר הַרִימוּ גְבָה. ”נו, הַמוֹסָף שֶׁהַמַּחְנֵךְ אָמַר”, הִזְכַּרְתִּי לָהֶם. אָמַר הַגִּיבָה בְּגַעְרָה: ”אֶתָּה מְקַשֵּׁיב לְשִׁיחוֹת שֶׁלְנוּ מֵאֲחֹרֵי הַגִּבָּ?!”. ”לֹא מֵאֲחֹרֵי הַגִּבָּ”, הִתְגוֹנְנִיתִי, ”מֵאֲחֹרֵי הַשְּׂמִיכָה...”. עַל פְּנֵיו שֶׁל אָבֵא הִתְפַּשֵּׁט חִיּוֹךְ רָחֵב: ”טוֹב, לְהִבָּא גִדַּע שֶׁלֹּא רַק לְכַתֵּל יֵשׁ אֲזוּנִים...”.

כִּכְחַ דְּבַתְרַכֵּז

לְאַחַר תְּחִקִּיר קֶצֶר עַל מִצְבֵי פְתַח אָבֵא בְּהִסְבֵּר: ”כִּפְאֶשֶׁר אָנוּ מְפַעִילִים אֶת הָרֹאשׁ בְּמִטְרָה לְהַבִּיּוֹ דְּבָרִים, מְפַעֵל

מחבר לרעיון קדוש – עלי להשקיע מאמץ בלמוד והעמקה בנושא, ולא להסתפק באמירה סתמית. כל יהודי מאמין בה', אבל פדי שהאמונה הזו תאיר אצלי בנפש ותגרום לי לשנוי של ממש עלי להתעמק ולהתנגע. היגיעה מתחילה בלמוד – השפלה והבנת הנושא – אבל ממשיכה בהעמקת הדעת והתקשרות אל התכון הנלמד, תוך הסחת דעת מכל מה שמפריע לנו לאותה התקשרות.

נחזור לעצה שנותן לנו אדמו"ר הזקן: גלוי היראה מה' בלבנו היא משימה לא פשוטה, אף אפשרית. כיצד? על ידי משה רבינו שנמצא בתוכנו. משה מבטא את כח הדעת, ומתוך התקשרות אליו אנו מאמצים את תכונתו המיוחדת – הכח להתרכז ולהתקשר לדברי התורה. אגב, משה רבינו חי וקיים! הוא יורד אלינו בכל דור בדמות אחרת. רוצים סימן לזהו? חפשו צדיק שעקר ענינו הוא למוד דברי תורה המעוררים אצלנו את כח הדעת!

שנזכה לגלוי דעת ה' ולהתקשרות אליו!
שבת שלום ומברך!

5?

בגלל שאני חכם בחכמת הגאומטריה אהפך למשלש?", ענה החכם בעיניו. מהי בעיני אותו חכם? קים אצלו נקט בין החכמה שבראש להתנהגות בפעל. מדוע? פי הוא אינו מחבר. אתה יכול להשפיל ולהבין דברים עמקים, ואפלו להנות מכך הנאה מרבה, אבל להשאר מנתק. פדי להיות מחבר עליך להרגיש פי הדבר חשוב לה ונוגע עד עצם הנפש.

ו"את זה לעמת זה" ... על אחד מתלמידי המגיד ממעזריטש מספר, פי למרות התנגדות משפחתו הלה למעזריטש לדבק במגיד ולהגות בתורתו, באשר חזר לביתו לאחר תקופה ארבה, קבלת הפנים לא היתה נלבבת. "נו, מה למדת שם?", נשאל התלמיד. "למדתי שאין עוד מלבדו!", ענה. "נו באמת, את זה יכול להגיד לה גם איש פשוט, בלי ללמד", באה התגובה. "כן", ענה התלמיד, "הוא אומה, אבל אני יודע!".

אלה רבינו לכה

מהספור האחרון אני לומד משהו חשוב על כח הדעת, כח הרכוז שלנו. הוא לא נופל עלינו מהשמים. פדי להיות

למדון, זוכר את ה'? בדורות הראשונים חשדו ה'מתנגדים' שהחסידים מזניחים את לימוד התורה, בשל הדגשת יסוד הדבקות בעבודת ה'. אליבא דאמת, "לא עם הארץ חסיד", ולימוד התורה הוא יסוד מוסד בחסידות. אדרבא, החסידות דרשה להעמיק עוד ועוד בכל רבדיה של התורה, לחבר את הנגלה והנסתה, ולחתור ל'טעימה' כבר בזמן הזה של טעמי התורה הנסתרים שיתגלו לעתיד לבוא.

עם זאת, גדולי החסידות חששו משכחת ה' שעלולה להיות בתוך הלימוד, כזו שתהפוך את הלימוד למקור גאווה ועד ל"סם המות" רח"ל. ההכרה שדווקא בלימוד התורה בהעמקה יש ממד שעלול לגרום לשכחת ה' – יותר מאשר בכל עיסוק אחר – העסיקה רבות את גדולי הצדיקים, והם חפשו עבורם וגם עבורנו עצות כיצד לזכור את נותן התורה תוך כדי הלימוד.

בגליון השבוע לימוד במאמר חסידות עמוק, עם ביאוריו של רבי הלל מפאריטש, העוסק במצוות כלליות – כיבוד הורים, שבת ובנין המקדש – אך מקפיד להדגיש ש"תלמוד תורה כנגד כולם" ולחזור ולפרט בכל שלב כיצד המדרגה המתוארת בו משתקפת בממד אחר של לימוד התורה. הגאולה, כפי שמוסבר במאמר, תלויה בסופו של דבר בלימוד הלכה בשמחה – לימוד בו מורגשים טעמי התורה ומורגש שרש התורה בעצמות ה'. ההתמודדות עם סוגית שכחת ה' בתלמוד תורה מומחשת במדור **קול שמחה**, המביא לנו דרשיח אותנטי בין החוזה מלובלין ורבי שמחה-בונים מפשיסחא ומפרש אותו באופן מקורי ומהפכני.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:

079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
מ	ת	ו	ר	ת	ד